

Sverigekontakt

EN TIDNING FÖR ALL VÄRLDENS SVENSKTALANDE Nr 2 • JUNI 2007

BOKEN OM PIPPI LÅNGSTRUMP

av Astrid Lindgren

RABÉN & SJÖGREN

Astrid Lindgren – 100 år.

Sommarkurser i Göteborg 2007

Intensivkurser i svenska

Göteborg

Göteborg – vid Sveriges vackraste västkust – kännetecknas av sin stora hamn, fantastiska skärgård och sina vackra parker. Staden erbjuder storstadens alla kulturella begivenheter; konstgallerier, muséer, teatrar, konserter, festivaler, caféer och restauranger. Samtidigt som besökaren upplever den lilla stadens värme och gästfrihet. Att hitta något att göra på fritiden är inte svårt. Packa en picnic-korg och ta färjan till någon av öarna i skärgården. Strosa längs Avenyn och ta del av stadens uteliv. Eller varför inte gå på Liseberg, norra Europas största nöjespark och favoriten bland alla besökare.

Folkuniversitetet

Folkuniversitetet är en av Sveriges ledande språkutbildare. Vi erbjuder ett stort utbud av kurser året runt, med kurs-startar varje månad. Ett program med föreläsningar, fritidsaktiviteter och utflykter är inkluderat i sommarens kurspriser.

Svenska, allmänna kurser

- Allmänna intensivkurser: 3 veckor, start 25/6, 16/7, 6/8 och 27/8
- Intensivkurs i liten grupp: 3 veckor, start 25/6, 16/7, 6/8 och 27/8
- Uttalskurs: 2 veckor, start 2/7, 23/7 och 13/8
- Grammatik och skrivträning: 2 veckor, start 2/7, 23/7 och 13/8
- Skriva på nätet – distanskurs
- Introduktionskurs för utländska studenter: 3 veckor, 6-24/8

Swedex – examen 24/8 2007

- Swedex, examensförberedande kurs: 2 veckor, 14-23/8

Svenska för arbetslivet

- Affärssvenska: 2 veckor, 6/8-17/8
- Sjukvårdssvenska: 3 veckor, 6/8-24/8

Konstkurser på lätt svenska

- Silversmide: lö/sö, 18-19/8
- Målarglädje i skärgården: lö/sö, 25-26/8

Skräddarsydda kurser för enskilda eller grupper

Information & anmälan:

Folkuniversitetet, Box 2542, S-403 17 Göteborg, Sweden
Tel: +46 31 10 65 10, Fax: +46 31 13 19 92, E-post: swedish.gbg@folkuniversitetet.se

www.folkuniversitetet.se

Svenska Skolföreningen i München e.V.

www.skolan-i-muenchen.de

Svenska skolan i München erbjuder kompletterande språk-undervisning för svensktalande barn i och runt München. Vårt syfte är att hålla det svenska språket och kulturen levande.

Barnen träffas ungefär varannan lördag på Gymnasieskolan i Obemenzing mellan klockan 10:00 och 13:00.

Vi har just nu

en lekgrupp,

en förskolegrupp,

klass 1-2

klass 3-4

och klass 5 och uppåt.

För att barnen ska lära känna svenska seder och bruk firar vi Lucia med eget Luciatåg, ordnar påskpyssel, spelar brännboll och gör utflykter tillsammans. Midsommar firas med hela familjen på lägerskola, med sång, lekar, dans och smörgåsbord.

Barnen läser dikter, sjunger och spelar teater; här spelas Emil i Lönneberga

Undervisningen äger rum i Obermenzingergymnasium, Freseniusstr. 49, inte långt från S-Bahn stationen Obermenzing

Vill Du veta Mer? Gå in på vår hemsida:

www.skolan-i-muenchen.de

maila till:

info@skolan-i-muenchen.de

ring: Karin 08131-52480 eller skriv till:

Svenska skolföreningen i München e.V. co/ Katharina Mirbt

Adress

Plz Röhrmoos

Svenska skolföreningen i München grundades 1980 och samarbetar med skolverket i Sverige och SUF, svenska utlandskolornas förening.

Från Dicksonsgatan

Trots vidöppna fönster står luften ovanligt nog stilla och fuktvarm på Dicksonsgatan. Utifrån hörs några fåglar men mest är det tjoanden från nykläckta studenter som låter. Studentsången tycks ha blivit omodern men det råder inget tvivel om att glädjen hos studenterna är hög över att lämna skolan och att få börja vuxenlivet.

Idag hade vi lärare och elever från svenska skolan i Kassel här. De var på skolresa och skulle gå på Liseberg, se skeppet Götheborg anlöpa sin hemmahamn efter Kinaresan och dessutom kom de för att prata och äta lunch med oss på Sverigekontakt. De verkade glada och nöjda med att fortfarande gå i skolan och kunna se fram emot ett oändligt sommarlov. De fick välja ut några roliga böcker att läsa på sommarlovet. Kanske ville de inte alls "bliva stur" som Pippi Långstrump sa.

I år skulle Astrid Lindgren ha blivit 100 år och därför uppmärksammar vi henne med två artiklar här i tidningen. En av dem vittnar om hur gripande hennes berättelser, som balanserar mellan ursvensk, trygg miljö och fantasins oändliga möjligheter, kan vara, också för en liten sjukling i Polen.

Under vintern och våren har vi bjudit in företrädare för Folkuniversitetet och Svenska Institutet för att diskutera Swedex och hur vi skulle kunna bidra till att det används mer och i fler länder för att stimulera till bättre inriktade studier i svenska. För dem som inte träffat på Swedex tidigare så kan det sägas att det är ett hjälpmedel för att testa praktiskt användbara kunskaper i språket. En person som klarat B1-nivån på vilken ort som helst i världen där man har testare utbildade på Swedex vet man kan klara av vissa väl definierade situationer. Flera artiklar behandlar Swedex ur olika aspekter.

Som vanligt har vår tidning många bidrag från skribenter med olika erfarenheter men det gemensamma är att alla är intresserade av svenska språket, allsköns kulturyttringar och vad som rör sig i det svenska samhället och dess utlöpare. Vi tar gärna emot bidrag från när och fjärran.

Jag undrar om alla ni som läser dessa rader har märkt att vi fått en ny, modern hemsida (www.sverigekontakt.se). Det skulle vara roligt att veta vad ni tycker om den. Fyller den sin funktion att informera om vad Sverigekontakt står för och vad vi gör? Vi har där lagt in en ruta: "Nyheter om språk och kultur". Den uppdateras varje dag och med den vill vi hjälpa dem som inte kan ha färsk svensk

ka tidningar och tidskrifter på sitt frukostbord att följa med i vad som rör sig i svenska spalter. Vi har också lagt in ett "Forum för lärare" under "Utbildning". Ännu så länge har det inte blivit så många inlägg men en skola i Poznan har fått tag på en lärare genom den. Vi hoppas på fler inlägg.

Nu är det dags att duka det traditionella bokbordet dit ni är välkomna att se om det finns böcker av intresse att ta med till er själva och era elever. När ni ändå är i Göteborg så missa inte den guldmedaljrade Linnéträdgården från Chelsea Flower Show. Den håller på att fraktas hit och invigs i Botaniska trädgården den 30 juni varefter man kan se den i tre månader med eller utan guidning.

Många hälsningar!

*Lars Björkman
generalsekreterare*

Ordföranden har ordet

Det börjar bli sommar på allvar. Det är inte bara trädgården på Dicksonsgatan som står i blom – men även den. Det är lätt att bli glad och optimistisk.

Från vår förenings perspektiv finns det ytterligare skäl till glädje och framtidstro. Vi har nyligen haft ett synnerligen lyckat årsmöte (se särskild artikel inne i tidningen). Det var lokalföreningen i Malmö-Lund som hade bjudit in till årsmötesförhandlingar och efterföljande årsmötesmiddag i Malmö, varefter söndagens bussutflykt täckte in delar av den omgivande skånska landsbygden, allt under sakkunnig ledning av medlemmar med god lokalkännedom. Det var spännande att få initierad information om rikets tredje stad, som befinner sig i stark omvandling, på många plan. Vi passar på och tackar lokalföreningen för dessa trevliga och väl genomförda arrangemang. Alla som någon gång varit engagerade i förberedelserna till sådana begivenheter vet hur mycket arbete som krävs för att allt skall bli lyckat. Vi tillresta känner stor tacksamhet för lokalföreningens insats.

I årsmötet deltog ovanligt många medlemmar. Förhoppningsvis är detta en tendens, och i så fall har vi skäl att hysa gott hopp om framtiden. Nästa år firar vi vårt 100-årsjubileum, och detta bör också aktivera våra medlemmar lite extra. Det innebär att vi under 2008 har två tillställningar som blir något utöver det vanliga. Dels äger årsmötet rum på västkanten, såsom stadgarna kräver, dels inträffar själ-

va jubileet alldeles i början av december. Eftersom jubileet hålls i Göteborg kan det vara lämpligt att årsmötet är förlagt till någon annan ort. Till detta får vi återkomma, när planerna är längre komna.

Vid årsmötet kunde överstyrelsen redovisa en mycket tillfredsställande situation för föreningen. Vår ekonomi är solid, och vår verksamhet har sällan varit så ambitiös som under det gångna året. Föreningen har ett eget kapital, som ligger på en högre nivå än någonsin. Detta leder till ökad avkastning, som vi i sin tur kunnat omsätta i angelägna verksamheter. Efterfrågan på våra tjänster är, som vi ofta framhåller, ständigt i tilltagande, så det gäller under alla omständigheter att hushålla med de resurser vi förfogar över. När allt kommer omkring är detta naturligtvis trots allt angenäma problem.

Den accelererande sommaren förebådar stundande semestertid och möjligheter till återhämtning. Det ser vi alla fram emot. När hösten kommer väntar nya uppgifter, så det gäller att samla krafter inför allt detta. Men sommaren innebär ju inte att föreningen slår sig till ro. I juni månad anordnas en kurs för svensklärare i Finland, förlagd till Sigtuna. Senare i sommar, grenslände över månadsskiftet juli-augusti, vidtar vår årliga internationella sommarkurs i samarbete med Billströmska folkhögskolan på Tjörn. Tillströmningen av deltagare är god i båda fallen.

Förutom de kurser vi själva är direkt inblandade i kan vi också understödja annan kurs- och lägerverksamhet i Sverige under sommaren. Det som inträffar under sommarmånaderna i vår egen regi och i samarbete med andra hör till det viktigaste vi utträttar. Det vore alltså gravt missvisande att påstå att föreningen nu tar semester.

Detta hindrar inte att föreningens medlemmar och andra som läser dessa rader önskas en god sommar med rikliga tillfällen till avkoppling och förströelse. Ni kan lyckligtvis ägna er åt sådant i förvisningen att också föreningen under tiden mår väl.

Hjärtliga sommarhälsningar

*Bo Ralph
ordförande*

Tidning utgiven av Riksföreningen Sverigekontakt. 94:e årgången. Besöksadress: Dicksonsgatan 6. Postadress: Box 53066, SE-400 14 Göteborg. Tel. 031-81 86 50. Telefax 031-20 99 02. e-post info@sverigekontakt.se. Postgiro 4 05 80-3. Bankgiro 420-5670. Ansvarig utgivare: Lars Björkman. För ej beställda manuskript kan redaktionen ej ikläda sig ansvar. Lösnummer pris 7:50.

Mediaprint Uddevalla AB, 2007

Skåne i försommarskrud

Vad är Sverigekontakt, är en fråga som man ofta får av vänner och bekanta. Innan jag blev medlem visste jag det inte heller. Svaret, det är en förening, som har till uppgift att hålla kontakt med svenskar, svenskättlingar och svensktalande världen över, är kanske det enklaste men långt ifrån heltäckande. Att vårda och lära ut det svenska språket och att hålla kunskapen om den svenska historien levande är ett sätt att fullfölja vår uppgift. Medlemstidskriften har 2/3 av sin läsekrets utanför Sveriges gränser.

Den sista tredjedelen, den som bor i Sverige, håller också kontakt med varandra på olika sätt. Sverigekontakt ordnar resor både inom och utom landet. Vi lär känna varandra, knyter vänskapsband och lär oss mycket, både om världen och om vårt eget land. Det sista sker inte minst genom årsmötena, som förläggs till olika platser och som, vid sidan av årsmötesförhandlingarna, utvecklas till ett slags symposier i gammal god stil, förenande nytta med nöje.

Ett nytt Malmö

Det senaste gällde inte minst i Malmö, där årets årsmöte hölls den 12 – 13 maj i Lärarhögskolan centralt belägen vid gamla hamnkanalen snett emot Centralstationen. Den var nybyggd, inte så vacker på utsidan vid första anblicken men desto elegantare inomhus, i synnerhet biblioteket högst upp med en vidunderlig utsikt över sundet.

Årsmötets värd, Malmöföreningens ordförande Gunnar Fjellander, ringde, med en glimt av tillfredsställelse i blicken, ihop sin ”klass” med en gammal skolklocka av blänkande mässing, ett bitterljuvt minne för den som tillbringat sina första skolår i en B-skola på den halländska landsbygden

Den inledande föreläsningen hölls av stadsbyggnadskontorets Göran Rosberg och vi utsocknes fick klart för oss att dagens Malmö inte är samma industristad, som vi läste om i skolan med Kockums varv och andra storindustrier. Idag är Malmö en högskoleort med ca 20 000 studenter och vars stadsbild präglas av den riksbekanta Turning Torso, som syns från alla håll och faktiskt är en rolig byggnad.

Dagen avslutades av ett skånskt gästbud med ”möe mad och god mad” på restaurang Översten, på 26:e våningen i kvarteret Kronprinsen, vars namn syftade på det gamla husarregementet, det första som Per Edvin Sköld lade ner på 30-talet då han blivit försvarsminister. Kanske en hämnd för en otrivsamt rekryt-tid på regementet?

Kanaans land

På söndagen gjorde vi en utflykt med buss, fylld till sista plats, med Gunnar Fjellander som ciceron. Trots många stopp på vägen lyckades han med konststycket att avleverera oss vid lunchrestaurangen i bottenvåningen i Turning Torso tio minuter före utsatt tid utan att stressa oss. Han gav oss också under resans gång massor av intressant information om Malmöregionen och dess historia.

Skåne visade sig från sin vackraste sida, solen lyste mellan nyutslagna bokar, vårblommor täckte markerna på Romeleåsen och kastanjerna lyste med sina vita ljus. En härlig färd!

Den första anhalten på vägen var Jakri-borg, ett bostadsområde byggt som en pastisch på en gammal nordtysk hansestad. Det enda som kändes underligt var att vi inte såg skymten av en urinivånare trots långt framskriden förmiddag.

Vi passerade Uppåkra, där arkeologiska utgrävningar på sistone har blottlagt mycket intressanta fynd från tiden mellan 200 och 900, något som med säkerhet kommer att leda till att man får skriva om en del av Skånelands tidiga historia. I denna bördiga bygd ligger kyrkorna tätt. En annan av Malmöföreningens medlemmar, Torsten Nilsson, informerade om Dalby kyrka, som gör anspråk på att vara Nordens äldsta från 1000-talet, byggd av samme byggmästare som byggt kyrkan i Hildesheim i Tyskland. Norden hörde ju vid denna tid till ärkestiftet Bremen.

När vi kom fram till Torups slott fick vi sträcka på benen och ta en liten promenad i slottsparken. Där växte bl.a. något, för oss som kommer längre norrifrån, något så exotiskt som valnötsträd. Här väcktes associationer till Hjalmar Gullbergs visa om att ”jaga fasaner med grevarna Thott” som länge var Torups ägare. Idag tillhör slottet Malmö stad.

När vi lämnade Malmö var det med en känsla av att vi hade varit, om inte i ett annat land så dock i en mycket exotisk del av Sverige.

Ina Nordquist

Fotnot: Kanaans land var Linnés omdöme då han gjort sin skånska resa.

Astrid Lindgren och berättandets mirakel

Var det någon som hörde på radion den femtonde oktober förra året?

Var det någon som hörde att de frågade efter en försvunnen pojke?

Så här sa de

Polisen i Stockholm efterlyser 9-årige Bo Vilhelm Olsson, som sedan i förrgår kväll klockan 18 varit försvunnen från sitt hem, Upplandsgatan 18.

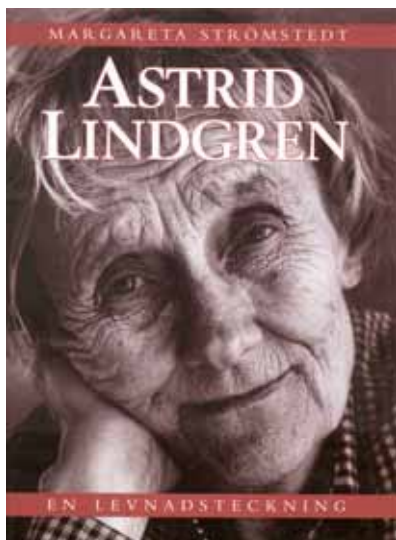

Så börjar Astrid Lindgrens *Mio, min Mio* (1954) och så här börjar hon ofta sina berättelser. Hon tar **direktkontakt** med sina läsare. ”Var det någon som hörde...?” Nej, det har vi inte hört. Just därför måste vi lyssna vidare. Vad kommer att hända nu? Lagg märke till att det står lyssna, trots att det ju som i alla böcker rör sig om en skriven text, avsedd att läsas. Astrid Lindgren har ett speciellt **tilltal** i förhållande till läsaren, ett tilltal som gör att allt hon skriver också har den muntliga berättelsens direkta närvaro och kraft.

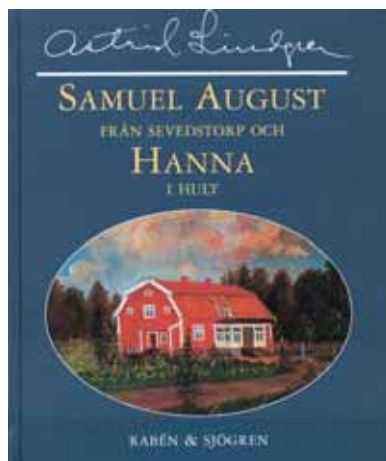
”Var det någon som hörde...?” Den som ställer den här frågan är samtidigt Bo Vilhelm Olsson. Astrid Lindgren låter honom själv berätta historien om sitt försvinnande. Det här är ett av många exempel på hennes förmåga att leva sig in i sina personer och berätta genom dem. Det framgår också av hur just den här berättelsen har kommit till. På väg mellan sitt arbete på bokförlaget Rabén & Sjögren och sitt hem på Dalagatan promenerade Astrid Lindgren genom Tegnér-lunden. En kväll satt där på en bänk en ensam liten pojke i skymningen. Och hon kunde inte släppa bilden av honom. Vem är den där pojken? Varför sitter han där ensam? Varför ser han så sorgsen ut? Så sätter hennes fantasi igång och så låter hon Bo Vilhelm Olsson själv berätta hur han ger sig iväg till Landet i Fjällan där han får träffa sin fader Konungen, han som kallar honom vid hans rätta namn Mio.

Såväl Astrid Lindgrens medkänsla som hennes sätt att berätta finns alltså på **barnets egen nivå**. Själv är hon samtidigt en vuxen kvinna med en vuxens erfarenhet. Det här är det svåraste som finns i barnlitteraturen! Att vara klok och vuxen och ändå behålla barnets klara och oförfalskade blick! Astrid Lindgrens storhet ligger i att hon skriver sina berättelser utan att snegla mot alla vuxna som omger henne, det må vara förläggare, kritiker, lärare eller föräldrar. Inte så att det är något större fel på oss, vi rår ju inte för att vi har blivit vuxna, men grunden är att Astrid Lindgren inte riktigt bryr sig om oss! Hon riktar sig med ett tilltal **direkt** till barnen – och vi får vara glada att vi får vara med.

Margareta Strömstedt har i *Astrid Lindgren. En levnadsteckning* (1999) påpekat att Astrid Lindgren tydligt deklarerat varför hon valt att skriva för barn: "Jag vill skriva för en läsekrets som kan skapa mirakel. Bara barn skapar mirakel när de läser." Barnens fantasi ger bilder som överträffar allt annat. Men hon säger dessutom att hon skriver för barnet inom henne själv. Det barn hon en gång var bär hon med sig genom livet och på sätt och vis längtar hon ständigt tillbaka dit. Barndomen är förutsättningen för hela hennes författarskap.

Så tycks också hennes barndom ha varit mycket lycklig. Hon var ett begåvat och fantasifyllt barn i en stor familj där hennes föräldrar älskade varandra, där hon fick hjälpa till på gården men där det också fanns mycket utrymme för lek för Astrid och hennes tre syskon. Hon har vackert berättat om föräldrarnas kärlekshistoria i minnesboken *Samuel August från Sevedstorp och Hanna i Hult* (1975). I samma bok skriver hon om barndomens lekar: "Vi lekte och lekte så det är konstigt att vi inte lekte ihjäl oss!" Och hon skriver i uppsatsen "Det började i Kristins kök" att när hon hörde sina för-

sta sagor sattes "hennes barnasjäl i en gungning som ännu inte riktigt har avstannat."

Nej, den gungningen stannar inte. Antropologer, historiker, arkeologer, litteraturforskare – ja, ta vad ni vill – alla har de visat att redan de första människorna tycks ha berättat historier. Det finns ett grundläggande **behov** hos oss människor av att berätta historier och att lyssna till berättelser. "Någon berättar en historia för någon annan" – så enkelt är det. Det finns en **glädje** i att berätta, i att fånga in läsare, i att leka med orden, med hela berättelsen – den berättarglädjen finns alltid hos Astrid Lindgren.

– *Blod! Inget tvivel om den saken!*
Han stirrade på den röda fläcken genom förstoringsglaset. Sedan flyttade han pipan över till andra mungipan och suckade.

Så börjar *Mästerdetektiven Blomkvist* (1946). Det är sommar, det är varmt och samtidigt lite tråkigt i den lilla småstaden. Den självutnämnde Mästerdetektiven Kalle Blomkvist har inget att göra. Inte ett brott så långt ögat når. Och han som har skaffat sig både förstoringsglas och pipa precis som en äkta Sherlock Holmes (även om han som elvaåring inte röker i den). Vad ska han göra? Han skär

sig själv i fingret och nu kan han ta fram förstoringsglaset och ödesmättat säga: "Blod, inget tvivel om den saken!"

Jag kan själv ha varit tio/elva år när jag läste den här boken för första gången. Jag fångades direkt av den fyndiga inledningen och jag tyckte om den här tanken: Händer det inget får man se till att det gör det. I värsta fall får man skära sig i fingret... Sedan hände det ändå en massa spännande saker kring vår hjälte och att han dessutom hette Kalle precis som jag gjorde inte saken sämre. Där sattes min barnasjäl i gungning och inte heller den har riktigt avstannat.

Astrid Lindgrens berättarglädje liksom hennes fyndighet med språket finns i de flesta av hennes böcker. Likaså hennes förmåga att fånga vårt intresse genom att vända upp och ner på saker och ting, genom att mitt i allt det vanliga plötsligt hitta på något ovanligt. Det är ju det som händer med Lillebror. Han som bor på en alldeles vanlig gata i Stockholm i ett alldeles vanligt hus med en alldeles vanlig pappa och en alldeles vanlig mamma och en storebror och en storasyster som är alldeles vanliga. Berättelsen fortsätter:

– *Jag är inte alls någon vanlig Lillebror, säger Lillebror. Men där ljuger han.*

Han är visst vanlig. Det finns så många pojkar som är sju år och har blå ögon

Och trubbnäsa och otvättade öron och byxor som jämt är sönder på knäna, så nog är Lillebror alldeles vanlig, den saken är säker.

Men så här kan det ju inte fortsätta! Det finns en person i den här berättelsen som är ovanlig och nu har väl alla förstått att det handlar om *Lillebror och Karlsson på Taket*. Det är intressant att den boken kom året efter *Mio, min Mio* och kanske är det så att Astrid Lindgren fick ett behov att berätta något helt annat. Karlsson, "en lagom tjock man i sina bästa år",

är egentligen ett mycket anarkistiskt barn. I en alltför ordnad värld flyger Karlsson omkring och **skapar** genom sina handlingar det oväntade och det farsartade. Han låter oss se samhället som i en skrattpiegel och han är i alla situationer en överlevare. Det är därför Lillebror älskar honom trots att han lägger beslag på nästan alla köttbullar. Är man tillsammans med Karlsson händer det något och man har roligt!

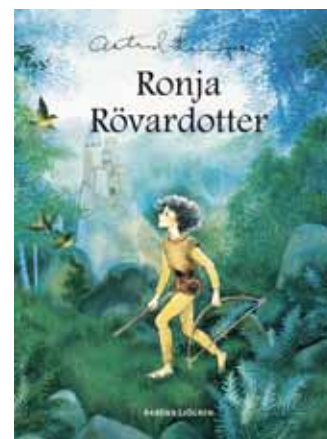
Ett delvis liknande förhållande har Astrid Lindgren redan berättat om drygt tio år tidigare i den första boken om Pippi Långstrump och hennes vänskap med de betydligt mer välartade Tommy och Annika. Vid något tillfälle säger Tommy just det – när vi är med dig Pippi händer det alltid så roliga saker. Samtidigt är Pippi en annan figur än Karlsson. Pippi Långstrump är en av de många starka och kraftfulla flickorna som det finns så många av i Astrid Lindgrens böcker. Ofta är det så hos henne: Flickor är starka, men många av hennes pojkar är känsligare, ibland också svagare, dem är det mer synd om: Rasmus, Skorpan Lejonhjärta, Göran som har ont i sitt ben i novellen "I skymningslandet" osv. Det **starka** barnet hos Astrid Lindgren är oftast en flicka.

Men det finns ytterligare en sida i Astrid Lindgrens författarskap, som gäller

just **flickan**. Det har också att göra med Astrid Lindgrens eget liv. Om hennes barndom var lycklig blev vägen ut i vuxenlivet inte lika lätt. Som nittonåring blev hon ensamstående mor, var till en början tvungen att lämna bort sin son. Det finns mitt i berättarglädjen också ett **vemod** i delar av Astrid Lindgrens författarskap, en medkänsla och en insikt om att livet inte för alla är så lätt.

Kanske är det därför hon så sällan i sina böcker låter de starka flickorna bli äldre, bli unga kvinnor. Det är som de, likt Pippi Långstrump har tagit sina krumelurpilller med orden "Jag vill inte bli va stur! Så mycket märkligare är det därför att det som kom att bli Astrid Lindgrens sista storverk, *Ronja rövardotter* (1981) skildrar en ung flicka som står precis på gränsen till vuxenlivet. Där slits hon mellan sin kärlek till sin far, rövaren och till Birk, som tillhör fiendesidan. På ena sidan om Helvetesgapet finns barndomen, på den andra vuxenlivet. Hon vågar språnget över till andra sidan, men i luften flyger Vildvittrorna, som kan sägas symbolisera den kvinnlighet hon ännu inte känner och som därför är så skrämmande.

Hur slutar då berättelsen om Ronja? Den slutar med hennes vårskräk. Astrid Lindgren har återigen berättat om en stark flicka, denna gång så stark att hon

lyckas förändra världen omkring sig. De båda manligt skrävande rövarhövdingarna har slutit fred. Detta är en Romeo- och Julia-historia med ett lyckligt slut. Och hur kommer det att gå med henne själv?

Det får vi inte veta, men där står hon precis på gränsen till vuxenlivet. Det är ytterligare en av märkligheterna med Astrid Lindgrens författarskap att denna berättelse, skriven av en 74-årig kvinna som här på något sätt sammanfattar sitt liv, den berättelsen slutar med Ronjas vårskräk,

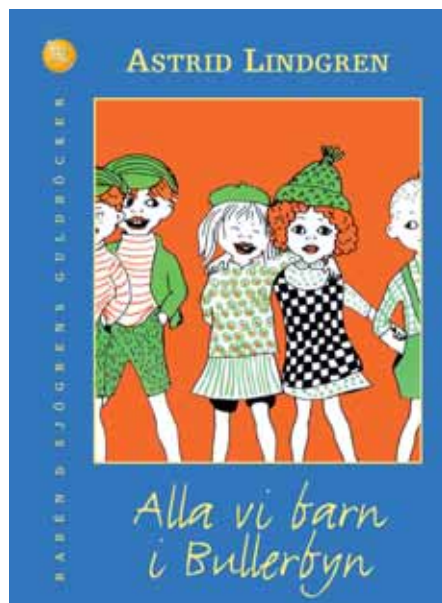
Ett jublande skrik av en ung flicka som har hela livet framför sig.

Karl Lindqvist

Astrid Lindgren – tröstens författare

Som 10-årig pojke hamnade jag på sjukhus i min födelsestad Warszawa. Jag fick reda på att min vistelse där skulle bli långvarig. Det fanns inget tristare än att som barn bli inlagd på ett polskt infektionssjukhus. Inga besök, stenhård disciplin, långa, monotona dagar, mördande tråkigt. Hade några böcker med mig, hopplockade hemma av min mor i all hast, men dem hade jag redan läst. Det är bara att börja om, tänkte jag. Efter några veckor fick jag mitt första besök. Pappa hade med sig en ny bok. Den hette på polska "Dzieci z Bullérbyn". "Alla vi barn i Bullerbyn", där ordnamnet uttalades, som alla polska ort, med betoning på näst sista stavelsen.

Den nya boken innebar en revolution i mitt sjukhusliv. Levande och spännande berättelse med barn i min egen ålder i huvudrollerna. Rolig, snabb handling. Det var lätt att i tankarna lämna den sterila sjukhusmiljön och springa runt med de nya svenska kamraterna, delta i deras äventyr. Böcker jag brukade läsa handlade ofta om hjältemodiga polska minröjare eller tappra sovjetiska pionjärer. Tidstypisk socialrealistisk smörja. Den här

världen var ljus, glad, naturlig. Tristesens försvann, jag hade min nya, underbara bok.

Efter två månader i sjuksängen fick jag åka hem. "Dzieci z Bullérbyn" var då en sönderläst bok med lösa sidor och vikta kanter. Namnet Astrid Lindgren svetsade

sig fast i mitt minne. Jag undrade om hon (eller var det en han?) hade skrivit flera böcker. Det skulle jag kolla upp. Men tillbaka i det vanliga livet tog skolan och de gamla kamraterna över. Astrid Lindgren glömdes tills vidare bort.

Åren gick, jag växte upp, började läsa på universitetet. Hade många vänner, trivdes med mitt liv. Då slog bomben ner. Sexdagarskriget i Mellanöstern i juni 1967 skulle förändra mitt liv totalt. Under den grymma tiden av kalla kriget polariserades det polska samhället av det ledande kommunistpartiet i två grupper. "De riktiga polackerna" som skulle hålla på Egypten och de övriga arabstaterna, samt "kommunismens fiender", som t.ex. judarna, den politiska oppositionen, radikala studenter mm som antogs hålla på "den sionistiska aggressorn Israel". Jag hade "oturen" att tillhöra alla dessa grupper, utan att för den delen ta ställning i kriget i Mellanöstern. Mina föräldrar hade judiskt ursprung, men var totalt assimilerade i det polska samhället. Vi var ateister, djupt förankrade i den polska kulturen. Men i den allt starkare vågen av toppstyrd antisemitism var vi ju-

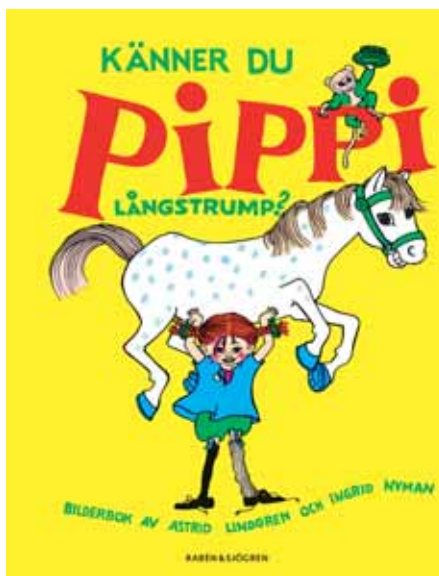
dar, folkets fiender. Vi uppmanades att lämna Polen, att avsäga oss vårt polska medborgarskap, att försvinna.

Sverige var det land i världen som brukade reagera snabbast och ta till sig människor som förföljdes i sina hemländer. Så även i detta fall. Under åren 1968–1969 tog Sverige emot omkring 2500 judiska flyktingar från Polen. De flesta var ensamstående, unga, hyggligt utbildade, beredda att ta upp sina studier eller yrken. Det kom också hela familjer. Alla fick plats och omhändertogs på bästa sätt.

Jag kom till Sverige, Göteborg, i slutet av mars 1969, strax före påsk. Två veckor efter min ankomst började min undervisning i svenska. Sex timmar dagligen, duktiga universitetslärare, snabbt tempo, jämnt och hög nivå, för i klassen fanns endast unga, studievana människor. Jag var väldigt motiverad att lära mig det nya språket, gav allt på klasstimarna, försökte plugga in 80–100 nya glosor på eftermiddagarna. Det var svårt, men livet i det nya landet hägrade.

Och här, på det mest oväntade sättet, kom mitt nästa och viktigaste möte med Astrid Lindgren. För efter de första, inledande dagarna kom vår lärare med en hög av små, gula böcker, som hon delade ut till alla eleverna. En konstig, fräknig och rödhårig figur och en apa med blå byxor och vit hatt fanns på framsidan. Jag kommer ihåg min första tanke: "Ok, vi är invandrare, vi kan inte språket, men vi är varken barn, idioter eller analfabeter, och det verkar vår lärare tro". Sedan såg jag författarens namn, och ett gammalt minne väcktes till liv. Gud, det är ju hon som skrev "Dzieci från Bullérbyn", boken som gjorde mitt liv drägligt den gången jag var sjuk. Det var hon som gav mig tröst och framtidstro. Kunde det hända igen?

Pippi Långstrump blev vår kurslitteratur. Ganska snart stod det klart för mig att valet av Pippi som kurslitteratur för vår grupp var utmärkt. Visserligen är det en barnbok, där abstraktionsnivå och handling på ett mästertligt sätt är anpassade till ett barns mentalitet och uppfattningsförmåga. Men språk och ordval är inte speciellt barnorienterade, Astrid Lindgren använder ett enkelt vuxenspråk när hon vänder sig till barn. Hon underskattar inte sina läsare, tvärtom, visar hon dem fullt förtroende och respekt. För oss innebar det ett stort och svårt steg framåt. Från vår vanliga studiebok "Svenska för invandrare" och dess klassiska fraser typ "Vem är det?", "Vad heter du?", "Jag har en bok, vad har du?" hamnade vi plötsligt i en miljö där man frågade "Jag undrar vad du skulle ha sagt, om jag hade gått på händerna som folk gör i Bortre Indien?".

Jag har den gula boken framför mig. I början finns det många understruken ord. Det är ord som jag inte förstod. I marginalen eller i ett separat häfte finns det polska eller engelska översättningar. Det är roligt att se att det längre fram i boken finns färre och färre understrykningar, i slutet nästan inga alls.

Det är knappt en bok längre, det är en samling lösryckta sidor. Efter mig har båda mina barn, nu vuxna människor, fått vara med och upplevt Astrid Lindgrens förtrollade värld. Boken har lästs om och om igen och Pippi Långstrump har varit bådas barnkamrat och idol.

Pippi Långstrump har även blivit min kamrat i livet. Jag har försökt följa de oräkneliga filmer och teaterföreställningar som har producerats. Inger Nilsson, Siv Malmqvist, Pernilla Wahlgren och andra har avnjutits av mina barn, mer än lovligt sporrade av mig, gång efter gång.

Jag har frågat mig ibland vad som har orsakat min fascination för den lilla figuren. Jag tror att det har rätt mycket att göra med den tidpunkt i mitt liv då vårt möte ägde rum. Som invandrare i ett nytt land är man mycket utsatt och sårbar. Man avviker på alla sätt. Man passar inte in. Man känner sig udda och annorlunda. En underdog. Och sådan var också Pippi Långstrump. En udda figur, konstig, främmande. Ändå lyckades hon bra, visade sig vara stark, smart, klok. Jag tror att den lilla rödhåriga flickan blev mitt undermedvetna alter ego, gav självförtroende och styrka som behövdes så mycket på den tiden. Möjligtvis är det bara en efterkonstruktion, men faktum är att jag fortfarande, i senare medelåldern, ser Pippi Långstrump som en gammal och god vän.

Stefan Ulman
Datakonsult

stefan.ulman@comhem.se

Välkomna igen!

Jag har för en tid sedan i Sverigekontakt introducerat Margareta Paulssons genomtänkta och detaljdesignade lärobok för tyska elever: "Välkomna", specialgjord för Swedexexamen A1 + A 2 (Klett's Verlag).

Den har nu fått kompletteringar i form av Arbetsbok och Lärarhandledning.

Arbetsboken är ett apoteos till sentensen "Repetition är kunskapens moder" – den fördjupar förståelse och inpräglar paradigmen, den ger underlag för egna diagnoser och tester – och den har ett facit.

Det systematiska grammatikkapitlet i slutet av boken känns som en senkommen revansch på Hjorth–Lides lilla röda som många av oss fällt tårar över! Nu får äntligen tyskarna memorera deklinationer, en-och-ett-ord, oregelbundna adjektivkomparationer, bestämd och obestämd form, reflexiva possessivpronomen, prepositionella fasta uttryck, ordföljden i huvudsatser och oregelbundna verb. Die Rache ist süß! (Fast roligare framställd här).

Arbetsboken är uppbyggd kring många s.k. fyllerifrågor och denna metod har ju länge ansetts vara mekaniserad och stereotyp – men görs konstruktionerna så omväxlande och genomarbetade som i denna bok, så kan jag inte se annat än att de fyller en mycket viktig funktion. Språkstudier ÄR upprepning av mönster, paradigmplugg, repetitivt arbete innan talet eller skriften kan flöda obehindrat och kreativt – om man nu vill uppnå en hög och korrekt nivå (dvs inte som jag läser biografier på språk jag inte behärskar: ungefärligt, tolkande, gissande, översiktligt).

Lärarhandledningen lyfter fram målgruppen, målsättningen, kopplingen till Swedex A-nivåer och den går noggrant fram genom läroboken och dess strukturella tankar med olika moment och metodisk variation. Den består i huvudsak av

en metoddel som tar upp arbetssätt och hjälpmedel, kommentarer, facit och hörmanus samt kopieringsunderlag och ger idéer till olika arbetssätt vad gäller alla språkliga aktiviteter; läsa/skriva/tala/höra/ordkunskapsbyggnad och detta med olika syften: för informationsökning, detaljkunskap, översiktlig ungefärlighet. Den tar upp rättningsproblematik och använder till min glädje ordet PRÄGLA när det gäller grammatik. Kommunikati-

va och reflekterande arbetsmetoder som dialoger/parabete/portfolio lyfts också fram tillsammans med realiakunskap om Sverige och svenskarna.

Jag möter så ofta, genom mina lärarstudenter, via intervjuer och undersökningar skolans lärare och handledare, och dessa framhåller hur svårt det är att hitta ett bra svenskt språkteorimaterial – och så finns det faktiskt i denna tappning, för tyska studenter, i form av

svenska som främmande språk. Läromedlet skulle alltså kunna användas dels för sitt ändamål, dels som modell och underlag för grammatik och pragmatikresonemang även i svensk skola. Eller varför inte som läromedelsmodell för svenska i andra språkområden?

Ulla Berglinde
ulla.berglinde@ped.gu.se

Översättningsstödet till svensk litteratur slopat

Det statliga svenska översättningsstödet för svensk litteratur i utlandet har slopats. Frågan har en längre tid bollats mellan kulturdepartementet och utrikesdepartementet/Svenska institutet. Ledningen för Svenska institutet har valt att låta översättningsstödet (1,9 miljoner kronor) stå tillbaka bland annat för det som har kallats en virtuell ambassad.

”Det vore förmätet att tro att ett svenskt översättningsbidrag på några miljoner drastiskt skulle förändra närvaron av svensk litteratur i andra länder”, skriver chefen för Svenska institutet, Olle Wästberg (DN 16/4-07). I stället vill han ”aktivt använda litteraturen för att sätta Sverige på kartan.”

Då tänker inte Olle Wästberg på att det ofta är översättarna som introducerar ny litteratur. Deras kärlek till det språk och den kulturfär de behärskar skapar i mötet med andra länder och andra litteraturer den bördiga mylla i vilken kontaktnäten kan växa och sedan resultera i nya möten. Finns inte böckerna översatta är det inte stor idé att skicka författare på turné i utlandet.

Protester mot att översättningsstödet strukits har inte uteblivit.

Flera översättare av svensk litteratur till andra språk, verksamma i såväl Sverige som utomlands har hört av sig. Tvärtemot Olle Wästbergs åsikt ser de en drastisk försämring av situationen för svensk litteratur i utlandet om översättningsstödet uteblir. Linda Schenck, översättare av svensk skönlitteratur till amerikansk engelska, (bl a Kerstin Ekman och Majgull Axelsson), skrev i Göteborgs Posten: ”Några få amerikanska förlag har måhända satsat på svenska barnböcker eller deckare, men översättningsstöd är en oumbärlig förutsättning för att annan kvalificerad svensk skönlitteratur ska komma ut på engelska. Det gäller såväl klassisk litteratur, t ex Strindberg och Lagerlöf, som dagens debutanter och litterära storheter.”

Eivor Martinus, översättare av svensk dramatik till engelska, (just nu aktuell med en bok om Strindberg, ”Lite djävul,

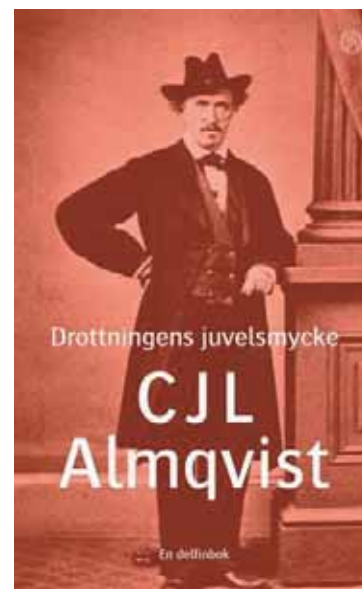
lite ängel! Strindberg och hans kvinnor”), skriver i DN den 23/4-07: ”Det är naivt att tro att svenska författare skulle klara övergången till andra språk utan det blygsamma översättningsstöd som är väsentligt för att de utländska förläggarna skall ha råd att ge ut smala böcker i översättning. Inte ens tungviktare som Kerstin Ekman, Bodil Malmsten, Torgny Lindgren eller P O Enquist skulle finnas i den engelska bokhandeln om det inte vore för litteraturstödet.

I ett öppet brev från Tyskland till Olle Wästberg skriver Klaus Jürgen Liedtke, Carmen Cima, Judit Kertesz m fl: ”Måhända att översättningar av Henning Mankell eller Liza Marklund inte behöver stöd vare sig till översättaren eller förläggaren, men en utgåva av Almqvists ”Drottningens Juvelsmycke” eller ”Göran Sonnevis” dikter behöver det helt säkert även framöver. När nu det svenska litteraturstödet till förmedling av svenska böcker utan förvarning har tagits bort vill vi hävda att det kommer att ha en mycket skadlig effekt på bredden av utgivningen av den seriösa svenska litteraturen...”

En annan effekt av det uteblivna översättningsstödet är den förlust som lärare, studenter och andra studerande av svensk litteratur och svensk ”realia” kommer att uppleva. ”De flesta studenter lär sig inte tillräckligt mycket svenska för att kunna tillgodogöra sig avancerade texter på originalspråket”, skriver Rochelle Wright, professor em vid University of Illinois. En betydande del av litteraturundervisningen på universitet utomlands sker med hjälp av översatta böcker. Detta kan säkert fler av våra undervisarnde kolleger vittna om.

För att säkra en bred förmedling av svensk litteratur till utlandet behöver Sverige ett informationskontor av det slag som finns i andra nordiska länder. Norla i Norge, t ex fördelar numera årligen fyra miljoner norska kronor i översättningsstöd. Förra året såldes 540 böcker av olika slags litteratur, både bred och smal, till utlandet..

En möjlig lösning på problemet är det

Behöver översättningsstöd.

förslag som Förläggareföreningen lanserade. Förläggareföreningen har i samråd med andra aktörer, som t ex Sveriges Författarförbund, diskuterat möjligheterna av att inrätta ett ”Internationellt Litteraturinstitut” med fyra verksamhetsområden: översättningsstöd, stöd för provöversättningar, resebidrag och synlighet.

Kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth svarade på en förfrågan att hon skall ”försöka lösa problemet så snart hon kan”. En snabb lösning vore att stödja det föreslagna ”Litteraturinstitutet” finansierat så att utländska förläggare och översättare kan fortsätta med sitt arbete att presentera svensk litteratur utomlands.

Berätta gärna om ditt arbete med svensk litteratur i utlandet och eventuella erfarenheter av översättningsstödet på vår hemsida www.sverigekontakt.se under UTBILDNING, FORUM FÖR LÄRARE.

Aimée Delblanc
översättare,
styrelsemedlem
i Sveriges Författarförbund
och handledare i litterär översättning,
Södertörns Högskola

Swedex – ett bevis på kunskaper i svenska

Det finns idag ett stort antal människor som studerar svenska utanför Sverige. Ca 40 000 läser vid olika universitet – många av dessa har svenska som biämne. Lika många beräknas uppskattningsvis läsa svenska inom vuxenutbildning, språkskolor, företag eller på annat sätt. Störst intresse för svenskan finns i Finland, Tyskland och USA, men intresset växer i länder som Kina, Indien och i Latinamerika.

Varför vill man då lära sig svenska – ett litet och för många kanske exotiskt språk? Ofta har man ett specialintresse, t ex för Astrid Lindgren eller Ingmar Bergman eller svensk film och litteratur i allmänhet eller svensk popmusik. Från Tyskland och grannländerna kommer ofta turister som får ett behov av att kunna språket. Alltfler har också ett intresse av att kunna dokumentera sina kunskaper i svenska. Detta är idag möjligt genom Swedex – en ny examen i svenska som främmande språk, som kan tas både i Sverige och ett växande antal centra utanför Sverige. De första examina ägde rum i maj 2005.

Swedex testar praktiskt användbara kunskaper i svenska på två nivåer: A2 och B1 enligt Europarådets nivåbeskrivning. Swedex testar alla språkliga färdigheter med tonvikt på muntlig färdighet och hörförståelse. Examinationen innehåller fem testdelar på respektive nivå: läsförståelse, ord & grammatik, hörförståelse, skriftlig förmåga samt ett muntligt prov. Testspefifikationer och ”modelltest” för Swedex utvecklades i ett EU-projekt med representanter från Sverige, Tyskland och Polen. Svenska partners var Folkuniversitetet och Svenska institutet. Samordnare var International Certificate Conference, ICC – ett nätverk för språkutbildare i Europa.

Efter projektets slut har Folkuniversitetet, Svenska institutet och en partner från projektet i Hannover tillsammans implementerat intentionerna och utvecklat ett nätverk av testcentra i och utanför Sverige och byggt upp en administration kring verksamheten.

Var kan man ta Swedex?

Idag finns det 31 Swedexcentra utanför Sverige. Flertalet finns i Tyskland och Polen. Andra länder är Island, Estland, Grekland, Schweiz, Österrike, Holland, Bulgarien, Storbritannien, Spanien, Ryssland. Det senast tillkomna centrat finns i Bangkok i Thailand. I Sverige kan Swedex tas hos Folkuniversitetet. Information om var man kan ta Swedex finns på Swedex' hemsida, www.swedex.info

Centrala testledarutbildningar

För att bygga upp och sprida kunskapen om Swedex har Folkuniversitetet tillsammans med Svenska institutet anordnat centrala testledarutbildningar i Stockholm. Tanken är att de personer som deltagit i utbildningarna ska resa hem och etablera ett Swedex-centrum på den institution där de arbetar.

Folkuniversitetet har stått för utbildningen och Svenska institutet har stöttat med stipendier som bidrag till resa och uppehälle för blivande testledare från platser utanför Sverige. Dessa utbildningar är synnerligen intensiva och omfattar såväl teoretisk kunskap som praktiskt genomförande av muntliga prov. De som gått igenom den centrala utbildningen har rätt att genomföra Swedex och i sin tur utbilda kollegor för Swedex.

Hittills har tre sådana centrala utbildningar genomförts i Stockholm. Drygt 60 personer har genomgått utbildningen. De centralt utbildade testledarna har sedan i sin tur ofta utbildat kollegor på hemorten.

Egen hemsida

Swedex har en egen hemsida, www.swedex.info. Här finns allmän information om Swedex, Hemsidan finns idag på svenska, engelska, tyska, polska och franska. Här kan man finna modelltest för de två existerande examina på A2 och B1. Dessa ser ut som de ”riktiga” testen och kan användas som övningsmaterial eller ”prova-på-test”.

Man kan också se var i världen man kan ta Swedex med adressuppgifter till de centra som finns. Hemsidan innehåller också information om vart man vänder sig om man vill starta ett Swedexcentrum och en ansökningsblankett.

Hemsidan sköts och uppdateras av Folkuniversitetet.

Hur blir man testcentrum för Swedex?

För administrationen av Swedex samarbetar Folkuniversitetet med en av de partners som ingick i det EU-projekt som utarbetade Swedex, Landesverband der Volkshochschulen Niedersachsens. Här finns ett europeiskt testcentrum med stor erfarenhet av internationella språkexamina. Hit skickar intresserade sin ansökan om att bli testcentrum.

Ansökningsblankett finns på Swedex' hemsida. För att kunna etablera sig som testcentrum bör en institution ha erfarenhet av undervisning i svenska som främmande språk och tillgång till utbildade testledare eller till personer som är villiga att utbilda sig till testledare.

Tillsammans med den administrativa

partnern har Folkuniversitetet utarbetat examensbestämmelser, riktlinjer för genomförande av examina och annat material som ska garantera att examina genomförs på samma sätt överallt.

Löpande testproduktion

Folkuniversitetet svarar för löpande produktion av nya uppsättningar av test för examina. De nya testen har samma format som modelltesten. Innan testen är klara att användas i stor skala sker en noggrann utprovning på ett stort antal kandidater. Resultatet av utprovningarna analyseras och databearbetas och revideras tills de kan anses godkända att användas. De nya uppsättningarna sänds till Hannover som sköter utsändning av examensunderlag till centra.

Hur anordnas Swedex?

Det är det lokala testcentrat som anordnar Swedex. Examensmaterial och riktlinjer för genomförande kommer från Swedex' administration i Hannover. Proven genomförs och rättas lokalt. Provanordnaren betalar en avgift per provkandidat för proven och tar ut en avgift av tentanderna. När provet är genomfört skickas underlag och resultat in till Hannover som utfärdar certifikaten och skickar dem till de lokala anordnarna.

Certifikatet

De som tagit Swedex får ett vackert certifikat. De får även på ett särskilt blad information om hur de klarat de olika delproven. På certifikatets baksida finns Europarådets nivåbeskrivningar för nivå A2 och B1 på både svenska och engelska som en förtydligande information om vad tentanden kan.

Vad kan man efter Swedex B1?

På nivå B1 förväntas man kunna förstå huvuddragen i svenskt standardspråk som man möter i arbetet, på fritiden och i skolan. Man kan språkligt hantera situationer som uppstår på resa i Sverige, man kan producera enkla texter om ämnen som är välkända eller av personligt intresse. Man kan beskriva händelser och erfarenheter och planer och kort ge skäl och förklaringar till åsikter och planer.

Det vore viktigt att få resurser att bygga på Swedex med nästa nivå, en examen på nivå B2 enligt Europarådets beskrivning. Då har man sådana kunskaper i svenska att man på ett meningsfullt sätt kan möta den svenska kulturen och ta del i arbetslivet.

Ulla Nissen

FAKTARUTA

Swedex

- är en internationell examen i svenska som främmande språk
- testar praktiskt användbara kunskaper i svenska
- testar alla språkliga färdigheter
- relaterar till Europarådets nivåskala
- finns på två nivåer: A2 och B1 enligt Europarådets nivåskala
- är en fristående examen som kan tas oavsett hur och var man lärt sig svenska
- kan tas både i och utanför Sverige
- kan tas på 31 platser utanför Sverige
- Swedex' hemsida, www.swedex.info, ger information om examen med modelltest och specifikationer att ladda ned, information om var man kan ta Swedex och mycket annat. Den finns på svenska, engelska, tyska, franska och polska

Test för ett växande internationellt nätverk

Paula Scherrer och Monica Sommarin – två engagerade lärare i svenska som främmande språk. Foto: Karin All.

En liten grupp lärare i svenska vid Folkuniversitetet arbetar sedan projektiden med att producera nya test för Swedex enligt det gällande testformatet. Två av dessa är Monica Sommarin och Paula Scherrer. De medverkar också vid de centrala testledarutbildningarna.

Vi träffas i lärarummet på Folkuniversitetet i Stockholm, där det bjuds på kaffe och tårta från en grupp som just slutat sin kurs. Båda började som lärare i svenska för invandrare på 1980-talet. De hade också kvällskurser.

Numera håller de kurser i sjukvårdssvenska och svenska som främmande språk. De är två riktiga eldsjälar, även om de själva inte tycker om det ordet. De har lagt ned osannolikt mycket tankearbete, tid och möda, många helger och kvällar, på att utarbeta test för Swedex. Det handlar inte bara om att skapa ett innehåll utan om att utprova och analysera ett otal gånger. Själva pratar de inte gärna om allt arbete de lagt ned, utan om hur

viktigt det är att provet får rätt inriktning.

– Det är ett kommunikativt test, säger de med eftertryck och en mun.

– Det är den kommunikativa förmågan, förmågan till förståelse, kommunikation och uttal som är viktigast i provet, fyller Monica Sommarin i.

Swedex består av fem olika delprov och Monica och Paula har arbetat fram fyra av dessa: Läsförståelsen, den skriftliga delen, ord och grammatik samt den muntliga delen. Hörförståelsedelarna görs av två kollegor vid Folkuniversitetet i Göteborg.

Det internationella samarbetet var ytterligare en utmaning liksom utbildningarna av testledare – testledare som sedan i sin tur ska genomföra examinationer och utbilda nya testledare.

– Vi har fått en så fantastisk respons från våra testledare. Swedex är ett användbart språkprov och det är roligt att göra. Det har fått stor internationell spridning – de testledare som utbildats på de centrala utbildningarna kommer inte bara från Europa utan även från USA, Latinamerika – och Thailand. Tre testledarutbildningar har genomförts och fler blir det. Nya test produceras. Fortsättning följer!

Anette Riedel

Utvecklingen av Swedex

Rotraut Koll utarbetade testformatet för Swedex och är expert på tyska som främmande språk. Hon svarar också för administrationen av Swedex.

Administrationen av Swedex finns i Hannover, hos Landesverband der Volkshochschulen Niedersachsens. Där finner vi Rotraut Koll, som mycket aktivt deltog i EU-projektet Swedex som utvecklade specifikationer och modelltest. Rotraut arbetade då som språkansvarig på Landesverband Niedersachsens.

– Hur kom det sig att du hamnade i ett projekt som rör svenska? Det är väl tyska som främmande språk som är din specialitet?

– Min uppgift i projektet var att utar-

beta specifikationer och testformat för Swedex – på två nivåer, A2 och B1 enligt Europarådets nivåskala. För den uppgiften behövdes inte kunskaper i svenska. Generella kunskaper om test och testning och om nivåskalorna och Europarådets "Framework" var viktigare. Dessa kunskaper har jag, då jag har arbetat länge med test i tyska samt med läromedel. Språkkompetens kan beskrivas generellt utan att man relaterar till ett visst språk. Att överföra kunskaperna om vad språkkompetens är till ett nytt och för mig okänt språk var en utmaning och en rolig uppgift.

Europarådets "Framework" och Swedex

Vid den tidpunkt då Swedex utarbetades, hade Europarådets "Framework" med sin beskrivning om vad det innebär att kunna ett språk och nivåskalorna kommit. Vilken betydelse hade detta dokument för arbetet med Swedex?

– Det var naturligtvis lättare än innan Framework fanns, eftersom målen definieras klarare, svarar Rotraut. När jag utarbetade förslaget till testformat för Swedex, utgick jag från en analys av de språkliga kompetenser som beskrivs i "Framework" och föreslog vad som kunde testas och inte. Dessutom hade vi sedan länge påbörjat ett arbete med att skapa en beskrivning av vad man bör kunna på en första grundläggande nivå i svenska. Det arbetet skedde i samarbete med Margareta Paulsson från Sverige som arbetar i Tyskland sedan trettio år. Hon arbetar på Volkshochschule Minden där hon är lärare i svenska och administrerar språkkurser.

Margareta Paulsson är lärare i svenska och administrerar språkkurser på Volkshochschule Minden. Foto: Ulla Nissen.

– Rotraut Koll drog in mig i det här projektet, säger Margareta. Jag arbetade med specifikationerna – gjorde listor på ämnesområden, språkliga funktioner, begrepp och strategier som man måste behärska. Genom projektet fick jag nya impulser och fick god feedback från de svenska pedagoger som deltog i arbetet, säger Margareta.

Det finns en allmän bas av ämnesområden som man rör sig inom när det gäl-

ler grundläggande vardagsspråk och det går någorlunda att definiera vilka språkliga funktioner, begrepp och strategier man behöver. Ovan denna nivå blir behoven mer individuella. Sedan kommer det också in mer kulturella aspekter, behov av att uttrycka nyanser och känslor. Språk för yrkeslivet ställer också speciella krav, fortsätter hon.

Vem kan ha nytta av specifikationerna? – Förutom testproduktionen finns andra användningsområden, säger Margareta. Provdeltagare har ett intresse av att veta vad de förväntas kunna. Kursanordnare får en struktur till sina olika kurser. En annan grupp som kan ha nytta av detta är läromedelsförfattare och givetvis lärare, säger Margareta.

Självt har Margareta skrivit en lärobok i svenska, "Välkomna!", som presenterades i Sverigekontakt nr 2/2006.

– När jag skrev den hade jag stor nytta av både "Framework" och listorna i specifikationerna för Swedex.

Stort intresse för svenska språket och kulturen

Att det finns ett mycket stort intresse för svenska och Swedex i Tyskland, är både

Rotraut och Margareta ense om.

– Jag tror att denna examen har goda förutsättningar här i Tyskland. Det finns ett stort intresse för det svenska språket, för filmer och kulturen. Många tyskar reser ofta till Sverige på semester, köper sommarstugor i Sverige eller vill arbeta där, säger Rotraut.

En annan sak som jag tror är viktig med Swedex, fortsätter Rotraut, är att detta är en modern, kommunikativ språkexamen. Den kommer förhoppningsvis att ha en positiv inverkan på både utvecklingen av läromedel och undervisningen i svenska både här i Tyskland och i alla länder. Språkkunskaper är något som ska användas i praktiken. Praktiskt användbara språkkunskaper är ju folkbildningens kännetecken.

Tidigt ute

Peter Brandt var en av deltagarna i den första testledarutbildningen för Swedex. Han var också en av de första med att ordna en examen för Swedex. Den ägde rum i juni 2005 i Harburg strax utanför Hamburg i Tyskland.

Var det svårt att bilda ett Swedexcentrum?

Nej, det var det inte. Chefen på min Volkshochschule var mycket positiv. Man genomför redan andra internationella examina, så Swedex passade bra för oss.

Var det svårt att rekrytera deltagare till examen?

Nej, det var det inte heller! Flera hade väntat på att Swedex skulle kunna tas här. Vi var ju också med i den stora utprovningen som skedde under projekttiden, säger Peter. Det blev 8 personer som tog Swedex på B1 nivån.

Vilken var deltagarnas reaktion på examinationen?

De var rätt nervösa! Det var jag med – det var ju mina deltagare. Givetvis var jag inte med och testade eftersom jag undervisat dessa personer. Vi fick hjälp från kollegor från Hannover och Stade som också gått utbildningen.

Hur gick det då för deltagarna?

Det gick bra! Alla klarade sig och tre personer hade till och med Vål Godkänd. Det svåraste tyckte man var hörförståelsen. När vi fick diplomerna hade vi en liten fest för att fira.

Ulla Nissen

Längtan till vattnet lockade till Sverige

Jelena Ljubisic sökte äventyret och kom till Sverige.

**Hej, det gick jättebra på Swedex-examen. Jag fick 99 av 100p :)
Hälsningar,
Jelenalena :)**

Maillet kom en vecka efter att vi träffade Jelena Ljubisic för att över en kaffe latte prata om hennes nya liv i Sverige, som ledde fram till Swedex-examen. Hon är en av de första att ta en sådan examen, och hon gjorde det för att få det slutliga beviset på att hon talar godkänd svenska. Självt tycker hon att hon känner sig osäker i sitt nya språk, men trots det är det en mycket varierad och uttrycksfull svenska hon talar, om än med stark brytning, men med ett stort ordförråd..

– Jag började tala svenska på riktigt för tre månader sedan, säger Jelena mycket bestämt.

Från Serbien till Norden

Det började som ett äventyr, som blev något mycket mer. Född i Kroatien, uppvuxen i Serbien, svenskstudier på universitetet i Belgrad. Att därifrån som 21-åring bege sig till främmande land som aupair, ett land där man inte känner någon, till det krävdes mod. Nu drömmer Jelena Ljubisic om en framtid här med studier, uppehållstillstånd och så småningom arbete.

– Det är så många som frågat varför just Sverige, inte minst mina föräldrar, säger hon med ett stort skratt. Men jag vet faktiskt inte riktigt själv. När jag tittar på kartan och ser allt vatten som finns runt Skandinavien, det är nog därför.

– Och så är det så otroligt vackert här, att gå igenom stadens gator och se allt, fortsätter hon med mörka glittrande ögon.

Under de två år hon arbetat som aupair har hon samtidigt studerat svenska på kvällarna. Ändå har hon inte vågat använda språket förrän nu, annat än med barnen i aupair-familjen.

– Med mina kompisar här i Sverige har det blivit engelska. Då förstår vi alltid varandra.

Viktigt med examen

Den Swedex-examen som Jelena Ljubisic gjorde var på nivå B1, som är en lite mer avancerad nivå än nybörjare. Det innebär bland annat att kunna "förstå huvuddragen i tydligt standardspråk som berör kända förhållanden som man regelbundet möter i arbetet, skolan och på fritiden". Man ska också kunna ge sig in i samtal om ämnen som är kända och som är av personligt intresse eller berör det vardagliga livet.

– Jag hade inga svårigheter att skriva provet, säger Jelena. Det kändes bra hela tiden. Svårast var nog att hinna med hela provet, det blev lite stressigt på slutet. Den muntliga delen tyckte jag kändes lite konstig, att föra ett samtal med en helt främmande människa.

Swedex-examen är oerhört viktig för Jelena.

– Jag vill ha den och visa upp, som en bekräftelse på att jag gjort något riktigt här. Jag tycker att fler som kommer hit som aupairer ska få lära sig mer och göra en sådan här examen.

Den här hösten blir den absolut sista med aupair-familjen, som har varit densamma hela tiden. Jelena säger att det är dags att börja stå på egna ben nu.

Anette Riedel

Samspråk med flerspråkiga familjer

Familjeflerspråkigheten kan se ut på många olika sätt och gälla många olika språkkombinationer. Den här gången vill jag lyfta fram något som kan vara ganska obekant för många av Samspråksspaltens läsare, nämligen tvåspråkighet i – som många hittills ansett – två varianter av svenskan. Här handlar det om rikssvenska och älvdalska, en varietet med sådana särdrag att man utan vidare också skulle kunna kalla den för ett eget språk. Björn Rehnström har intervjuat en storfamilj där älvdalskan står högt i kurs, och han berättar också mer allmänt om arbetet för att höja det lokala språkets status i samhället.

Björn Rehnström har gett ut många barnböcker på älvdalska. Det började med boken *Rød Ien brindkåv fro Övdalim* (Rød en älgkalv från Äldvalen) 1998, som senare översattes till svenska och tyska. År 2000 kom tio små pixiböcker med översättning och uppläsning på Internet. De handlar om lokala skrönor och sägner och används mycket i skolorna. År 2005 publicerades *Trair byønner fro Övdalim* (Tre björnar från Äldvalen). Han har också skrivit ett stort antal artiklar om älvdalska i *Mora Tidning* och var 1984 mycket aktiv bakom bildandet av föreningen *Ulum Dalska* ('Låt oss tala dalska'). I fjol fick Björn Rehnström kommunens kulturpris för sitt arbete för älvdalskan. Han tackade och tog emot diplomaten, men ville inte ta emot pengarna. I stället önskade han att de 5000 kronorna skulle användas som grundplåt för att starta en utredning om hur älvdalskan ska kunna komma in i skolan på allvar.

Leena Huss

En tvåspråkig familj mitt i det ursvenska

Familjen Håmås i Klitten, Äldvalen, Dalarna är tvåspråkig trots att de inte har invandrarbakgrund eller bött utomlands. Familjen består av mamma Annelie, pappa Björn och fem barn, en del av dem med respektive sambor och flickvänner. De är ingen ovanlig familj i Äldvalen utan delar tvåspråkigheten med många andra familjer i den lilla socknen fyra mil norr om Mora i Dalarna.

I Sverige som helhet är de dock mycket ovanliga. De är nämligen några av de endast mellan 3 000 och 5 000 personer i Äldvalen som har det lokala språket Älddalska som modersmål.

För en som aldrig hört Älddalska förr

Den tvåspråkiga familjen Håmås i Äldvalen.

är det helt omöjligt att förstå annat än några enstaka ord som lånats in från svenskan. Själv flyttade jag från Stockholm till Äldvalen 1977. Det tog flera år innan jag med rätta kunde säga att jag förstod det mesta av det som sades. Först 1992 vågade jag mig på att själv försöka lära mig prata älvdalska och efter 15 års tungvrickande tycker jag att jag klarar mig hyfsat, fast jag fortfarande har mycket kvar att lära mig, det inser jag framförallt då jag pratar med äldre älvdalingar.

När jag första gången träffade Annelie Håmås hade jag mycket svårt att förstå henne. Tack vare hennes envishet att alltid prata älvdalska med mig "tvingades" jag dock att anstränga mig lite mer. Jag ville ju inte göra som många andra inflyttade Stockholmare; säga åt dem att "prata riktig svenska så att jag förstår dig".

När jag nu sitter vid köksbordet i deras hus i byn Klitten har jag inga som helst problem att förstå. Annelie och Björn sitter mitt emot mig. Runt bordet och i köket finns också alla deras barn. Dottern Lina 28 år, med sonen Max, 5 månader, och sambon Rolle Eriksson, dottern Sofi 27 år, dottern Rosemarie, Osa kallad, 23 år, med sonen Filip 5 månader och sambon Ulf Carlsson samt sönerna Gustav, 20 år och sonen Erik 18 år.

Alla de fem barnen och en av svärsönerna pratar Älddalska med mig och med mamma Annelie. Alla barnen pratar dock svenska med pappa Björn, som förstår allt, men aldrig började prata älvdalska då han var liten. Björn själv pratar alltså bara svenska, men har inga pro-

blem att förstå älvdalskan. När diskussionens vågor runt köksbordet börjar gå höga är det alltså en salig blandning av svenska och älvdalska som hörs. Två språk som snurrar runt mellan kaffekopparna och fatet med nybakt tunnbröd och kavelgris, som Annelie bakat i byns bagarstuga på morgonen.

– När min mamma växte upp i Kyrkbyn – Älddalens centralort – fick man inte prata älvdalska i skolan, berättar Björn. Redan på 1700-talet skrev en präst i Äldvalen till biskopen och bad om hjälp med att lära barnen svenska i stället för älvdalska som han inte förstod. Bland de äldre i Äldvalen berättas än i dag hur de till och med fått stryk av lärarna för att de pratat älvdalska med sina kamrater ute på skolgården. Det är alltså en lång och varaktig förföljelse av språket som ägt rum under århundraden. Sådant sitter i och därför är det under åren många som skämts över sitt språk och inte lärt det vidare till sina barn.

Rosemarie, Osa kallad till vardags, berättar att hon bara dalskar med sin mamma, med morfar och även med mormor då hon levde.

– Jag svenskar till Sofi och Lina, men dalskar faktiskt till Erik, säger hon.

Linus sambo Rolle kommer också från en familj med älvdalska som modersmål.

– Jag har alltid dalskat till alla, men med min lillasyster svenskar jag, berättar han.

Både han och Lina, liksom Osa och hennes sambo Ulf är helt övertygade om att de vill att deras barn Max och Filip,

som är fem månader gamla, ska lära sig älvdalska. Därför dalskar de alltid till sina barn. Och de får god hjälp från den stora, tvåspråkiga familjen. En familj som är stolt över att prata älvdalska, ett språk som är så skilt från svenskan att det är omöjligt att förstå om man inte hört det förr.

– Det är det märkvärdigaste vi har i Sverige. Så uttrycker sig professor Henrik Williams om älvdalska.

– Älvdalska är en omistlig del av dalarnas kulturarv, sa förre landshövdingen Ingrid Dahlberg.

Älvdalska är nämligen ett språk som har kvar stora delar av den fornnordiska grammatiken och syntaxen, meningsuppbyggnaden och även många ord.

Före vikingatiden talade alla i Sverige, Norge och Danmark i princip samma språk med lite varianter. ”Dansk tunga” kallades det. Senare koloniserades Island och fick ett eget skriftspråk redan på 1100-talet, något som gjort att det språket bevarat mycket av det fornnordiska arvet.

På 1620-talet hade redan älvdalskan skilt ut sig så mycket från svenskan att det användes i ett studentskådespel i Uppsala av en Johannes Pryts.

I det älvdalska språket finns fortfarande nasalerade vokaler, något som isländskan tappade bort före 1100-talet. I Älvdalskan böjer man verben efter person. Så heter till exempel jag går – *Ig går*, vi går- *Gåum* eller *Wið gåum*, ni går-*Gåid* och de går-*Dier gå*.

I älvdalskan finns ett läspande d-ljud som inte finns i svenskan. Ljudet är detsamma som i engelskans father. Ljudet används efter vokal. Några exempel: *sjunga-kwedo*, *smed-smid*, *er-ider*, *ned-nider*. W uttalas precis som det engelska w i t.ex. water.

Alla substantiv i älvdalskan är antingen han, hon, eller det. ”Den” finns inte. Så heter till exempel gård i bestämt form nominativ *an garden* (ljudet h finns inte i älvdalskan), den där granen –*o-dar gråne*, den där vargen-*an-dar wardjin*, den där stugan-*o-dar stugu*, det där huset-*edar ause*”. Diftonger och triftonger är också vanliga. Sten heter *stien*, vit heter *wait*, ful heter *ljuot* och kniv heter *knaiv*.

Det älvdalska språket innehåller också en mängd ord som kan te sig obegripliga för svensktalande om man inte får dem förklarade för sig. Några exempel: *welst-åh*, vilken tur, *diger-tjock*, *mikkel-många*, *brinde-älg*, *döpa-hälla*, *gryvel-krypa*, *kriuopa-krypa ihop*, *öve-älven*, *glased-fönstret*, *bög-skinnsäck* eller ryggsäck, *kulla-flicka*, *kelingg-gift* kvinna.

Ofta finns små nyanser mellan orden som gör att de kan bli mycket malplace-

rade om man använder dem fel. Till exempel finns tre olika ord för svenskans kan: *kann*, *dug* och *beller*. *Kann* används i samband med sådant man lärt sig; ex. *Ig kann leså*-Jag kan läsa (för jag har lärt mig). *Ig dug leså*-Jag kan läsa (för att det är t.ex tillräckligt ljusst). *Ig beller leså*. Jag kan läsa (för nu har jag tid).

Det finns många, många fler märkvärdigheter i det älvdalska språket. Vill du veta mer kan du söka på älvdalska på Internet. Där finns mycket information att hämta.

Många kämpar för språkets överlevnad

Älvdalska har under många år varit ett förföljt språk. Lärare, präster och myndighetspersoner har gjort sitt bästa för att utrota det.

Fram till början av 1900-talet levde det dock ganska så starkt och ”oförstört” i Älvdalens socken. Med de stora skogsavverkningarna i de orörda skogarna och utbyggnaden av vattenkraften i Österdalälven kom många ”invandrare” till Älvdalen. Då kom en ny våg av ”nedtryckning” och många älvdalingar hjälpte till genom att inte lära sina barn älvdalska. De skulle klara sig bättre om de fick lära sig svenska, menade man.

Men en motkraft dök upp. 1984 bildades föreningen Ulum Dalska (’Vi ska prata älvdalska’). Deras arbete, påhejat av tusentals medlemmar, gav resultat. I dag diskuterar man på allvar att försöka få in älvdalska i skolundervisningen och kommunens kulturpris har tre gånger tilldelats personer som jobbar för älvdalskan. Barn- och utbildningsnämnden och fullmäktige har tagit beslut att stödja det älvdalska språket och förre landshövdingen Ingrid Dahlberg jobbade mycket aktivt för att höja språkets status.

Föreningen Ulum Dalska och det älvdalska språkrådet Rå”djårum jobbar aktivt tillsammans med politiker och forskare runt om i Skandinavien med att försöka få språket erkänt som ett minoritetsspråk. Det har hittills varit utan resultat, men i höst kommer frågan upp i riksdagen och nya uppvaltningar av den nya regeringen planeras.

Vetenskapliga konferenser, utbildningar för lärare och kurser för både älvdalingar och ”invandrare” anordnas, litteratur skrivs och just nu håller den kulturförklarade boken ”Lille prinsen” på att översättas till älvdalska.

Mora Tidning, där jag arbetar till vardags, startar inom kort en ny serie som heter ”Ig will dalska” (’Jag vill prata älvdalska’). Där presenteras under minst ett år en yngre vuxen person som antingen vill lära sig eller fortsätta att prata älvdalska och de flesta av dem säger också öp-

pet att språket måste komma in i skolan. Tidigare har över 300 barn presenterats på samma sätt.

Men trots allt som görs är älvdalskan i dag ett mycket hotat språk. Samtidigt som allt fler unga föräldrar pratar älvdalska med sina barn och den politiska viljan är stor på många plan utsätts det för allt högre tryck från svenskan. Barnen väljer nästan alltid det starkaste språket och svenskan är det starkaste språket i Älvdalen nu. Men nog borde väl även vi i Älvdalen ha rätt till vårt eget språk, vårt eget kulturella arv, vår egen kulturella identitet? Nog borde väl även älvdalska mor- och farföräldrar få känna glädjen av att deras barn barn pratar med dem på deras eget språk. Vi bor ju i Sverige, där man förstår vikten av detta. Eller?

Björn Rehnström

Journalist, ”invandrare” i Älvdalen, stolt över ett fantastiskt språk som jag haft förmånen att lära mig.

Den som eventuellt vill prata mer om detta kan mejla mig på bjorn.rehnstrom@telia.com eller ringa 0046-251-10663 kväll, eller 103 01 dagtid.

Medlemskap i föreningen Ulum Dalska kostar 50 kronor per år. Föreningen nås via dess ordförande Gösta Larsson på tel 0046-250-71206

Artiklar till denna spalt välkomnas varmt!
Skriv till Samspråk/Leena Huss,
Källarbäcksvägen 13, SE-75752 Uppsala
eller epost: leena@huss.se

Kom ihåg

medlemsavgiften
150 kr för enskild
200 kr för makar
300 kr för skolor
pg 40580-3
bg 420-5670

Tack

Nationaldagen och Gustav Vasa

Många undrar vad vi svenskar skall fira på nationaldagen. Andra länder, som Norge och USA t ex, har självklara anledningar. Även vi svenskar har en självklar anledning att fira den 6 juni, då Gustav Vasa vid riksdagen i Strängnäs år 1523 utsågs och hyllades av alla partier till Sveriges kung. Han var den gången hjälten som efter Stockholms blodbad ensam tagit ledningen för befrielsekriget mot konkurrenten Kristian II (Tyrann). Han visste att riksföreståndaren Sten Sture stod högt i kurs hos dalkarlarna. Alltså tog han sig dit och redogjorde för det militära läget i landet, sedan det ledande skiktet avrättats – 80 halshuggna på Stortorget i Stockholm, bland dem Gustavs far och svåger. Mormodern, mor och systrar fördes som fångar till Danmark.

Men händelsen hade ett dramatiskt förspel. År 1518 stod ett viktigt slag vid Brännkyrka, där Stureanhängaren och nära släktingen till Sten Sture, Gustav Vasa, deltog med stor framgång. Men han användes som gisslan av Kristians folk, och under de följande förhandlingarna fördes han ombord på ett danskt krigsfartyg och transporterades förrädiskt till fångenskap i Danmark. Därifrån rymde han och ankom till vänner i Lübeck, som vägrade att utlämna honom till danskarna och istället hjälpte honom med transporten hem, och fortsatt kamp.

Nu var det värdefullt att ha vänner i Hansans Lübeck. Det fanns också stora rikedomar, och Lübeckarna var villiga att gå med i kriget mot den gemensamma fienden Danmark. Gustav kunde lova att gynna Lübeck, om han blev kung mot att Lübeck levererade vapen, soldater och att de med sin starka flotta ville spärra sjövägen in till Stockholm.

Befrielsekriget var framgångsrikt. Mälarlandskapen anslöt sig till bondehären från Dalarna och nu var det tid att säkra också de södra landskapen. De kungliga slotten föll i Gustavs händer, och vid en herredag i Vadstena lyckades han få med sig herremännen, främst biskop Brask i Linköping och Ture Jönsson Tre Rosor, vilket resulterade i att Gustav Vasa utsågs till riksföreståndare, visserligen efter löfte om privilegier.

Sverige en självständig nation

Nu var dagen inne för Sverige som en självständig nation med uppslutning från alla ständer. Vid riksdagen i Strängnäs 6 juni 1523 valdes Gustav Vasa under stora högtidligheter till Sveriges kung. Det var symptomatiskt att sändebuden från Lübeck satt längst fram under högtiden.

*Gustav Vasa
av Carl Milles.
Foto Mats Landen,
© Nordiska Museet.*

De ansåg att det var deras verk som fört Gustav till upphöjelsen.

Gustav hade ett stort problem från första stund – skulden till Lübeck tvingade honom att finna en möjlighet att få landets usla ekonomi på fötter. Vid denna tid hade Martin Luthers reformation spridit sig i Nordeuropa, och svenska studenter kom hem efter avslutade studier och kunde berätta om den nya läran som innebar en brytning med påvens världsmakt. I Sverige fanns de största rikedomarna hos kyrkan, som under hela medeltiden berikat sig genom kyrkoskatt och testamenten som innebar att gods och gårdar skänktes till kyrkan för själarnas frälsning inför döden. Vid riksdagen i Västerås 1527 manövrerade Gustav skickligt – adeln fick möjlighet att få tillbaka gods som en gång skänktes till kyrkan, medan påvens makt gick över till staten (Gustav Vasa). Staten kunde i ett slag betala hela skulden och gjorde sig av med Lübecks privilegier i form av tullfrihet och ensamrätt till den svenska utrikeshandeln.

Men Gustav hade det hett om öronen de närmaste åren. Ett folk byter inte religion som man byter kläder. I Dalarna uppträdde en man som sade sig vara Sten Stures son och blev trodd. Daljunkerns uppror slogs ner, men när kungen ville hämta en kyrkklocka i varje socken följde det så kallade klockupproret. Sedan följde västgötaupproret, men värst var ändå dackeupproret, som så när hade kostat kungen hans krona.

Kungen fann också tiden inne att skaffa sig en gemål, inte minst för tanken på en efterträdare på tronen. Han förstod också vikten av att finna sin livsleds-

gare i de främsta furstehusen. När han skickade en delegation till hertig Magnus av Sachsen-Lauenberg hade han framgång. Hans frieri till dottern Katarina ledde till äktenskap år 1531 och därmed hade han genom släktförbindelsen också vunnit en förespråkare i det tyska riket. Äktenskapet blev kort. Katarina dog 1535.

Efter tio år sammankallade Gustav Vasa plötsligt riksdagen till Västerås. Det hade lugnat ner sig på de flesta fronter, varför han kunde lägga om till en mildare ledarstil. Nu var det viktigt för honom att ge riket en tryggad framtid och han föreslog riksdagen att göra Sverige till ett arvrrike, där äldste sonen skulle ärva kungamakten. Förslaget antogs utan svårighet. Vid samma riksdag godkändes likaså den genomförda reformationen.

Sverige hade fått en konstitution och en styrka som möjliggjorde en existens sekler framåt. Åter till kungavalet i Strängnäs 1523. Sverige hade valt en ung man till kung, som med full kraft, energi och oräddhet skapade ett fritt Sverige. Visserligen använde han hårda tag, särskilt under Dackefejden, men man måste komma ihåg att han levde i Machiavellis tid, då dennes bok "Fursten" var lärobok för alla furstar och lärde ut att fursten måste visa hårdhet för att själv överleva. Boken fanns också i Gustav Vasas bibliotek.

Den nu beskrivna perioden i Sveriges historia lyfter fram 6 juni 1523 som en tillräcklig anledning att stå i blickpunkten vid firandet av vår nationaldag.

Folke Eriksson

Ur Sverigekontakts fotosamling

I förra numret av vår tidning publicerade vi ett antal bilder av kungafamiljen. I detta nummer tänkte jag visa några gruppbilder ur samlingen. Vårt arbete att registrera bilderna går ut på att göra dem åtkomliga i en databas och att identifiera dem. Vi har under arbetet samlat på oss en sump som saknar både ort- och personnamn m fl uppgifter. Kan ni hjälpa oss att komplettera de här publicerade bildernas texter är vi mycket tacksamma. Vi som arbetar med detta varannan tisdag är Ulla Setterberg, Ulla och Rustan Olsson, Anselm Bladh och Eva Westin.

1. Svenska kyrkliga dignitärer besöker kyrkogården vid Jenny Linds kapell i Andover, Illinois, USA. De tre framför Jenny Lindstenen, som bär biskopskors är – från vänster i bild – Gunnar Hultgren, biskop från 1947 och ärkebiskop från 1958 till 1967, Erling Eidem, ärkebiskop från 1931 till 1950 och Arvid Runestam, biskop från 1937 till 1957. Fotot är taget 1948.

2. Familjen Hany (?) önskar Gott Nytt År den 26 dec 1937.

3. Stora Tuna- klubbens första fotografi i maj 1938. Är den svensk eller amerikansk? Du Val Photo Service i Chicago.

4. Lektoratsavdelningen vid sammanträde i Göteborgs Högskola den 27 april 1937. Avdelningen fungerade inom Riksföreningen som organ för att sköta de utländska lektoraten fr o m 1930. Fotot har tillhört Utlandssvenska Museet. Personer från vänster:

Karl Axel Hjort (läroverksadjunkt), Erik Lönnroth (intendent för Utlandssvenska Museet, docent), Wilhelm Lundström (professor, ordförande och Riksföreningens grundare), Carl Skottsberg (chef för Botaniska Trädgården i Göteborg), Ragnar Fleege (redaktör för Allsvensk samling), Gunnar Svärd (Riksföreningens generalsekreterare och sedermera Högerpartiets partisekreterare), Curt Weibull (professor i historia i Göteborg), Uno Forsberg (direktör och vice ordförande).

Per Clemensson

Unika kyrkoföremål är nu tillbaka i Estland

Sommaren 1944, i andra världskrigets slutskede, hade så gott som alla ormsöbor lämnat sina hem och sin församling. Kyrkans och församlingens värdefullaste inventarier packades ner för att tas med till Sverige, för man visste, att när Sovjetunionen åter ockuperat Estland skulle kyrkan och dess innehåll förstöras och församlingen upplösas.

Med den sista organiserade estlandssvenska flykttransporten, i mitten på september 1944, fraktades en del av Ormsö kyrkas föremål med "M/S Juhan" till Sverige. När föremålen kom till Sverige deponerades de på Riksantikvarieämbetet som Riksantikvarie Sigurd Curmans privata deposition.

1973 fördes föremålen över till Historiska museet och fick namnet "Curmans deposition". Där hemlighölls den fram till 1976, för att föremålen inte skulle kunna återkrävas av Sovjetunionen. En del av föremålen visades då på Historiska museets utställning "Estlandssvenska Kyrkominnen" men efter utställningen packades de ner och blev åter oåtkomliga för allmänheten och inte minst för Ormsö församlings gamla medlemmar nu bosatta i Sverige.

I början av 2006 startade Ormsö kyrkofond processen, att på ett säkert sätt kunna överföra och deponera Ormsö föremålssamling i Estland. Under tiden stod det klart att S:t Mikael's församling i Tallinn, genom EU-bidrag, har kunnat bygga ett säkert museum för föremålen. Därmed var frågan angående plats för visning och förvaring med hög säkerhet löst.

I oktober 2006 överförde Kulturförbundet Svenska Odlingens Vänner och Ormsö Kyrkofond i samarbete med Historiska museet i Stockholm, samtliga föremål tillhörande Ormsö kyrka till det Estlandssvenska kyrkomuseet i Tallinn för fortsatt deponering. Det blir nu möjligt för allmänheten att inte bara se föremålen och utan också få kunskap om Ormsö kyrka och Ormsös svenska historia när de nu ställs ut för permanent visning på museet i Tallinn.

Fortsatt ekonomiskt stöd behövs dels för vård och restaurering av föremålen dels för att kunna ha ett permanent öppethållande av museet med både vaktpersonal och guide. Bidrag kan sättas in på Ormsö Hembygdsförenings plusgiro nr 635 13 76-6. Märk talongen "Ormsö Kyrkas föremål".

*Margareta Hammerman,
Sekreterare i Ormsö Kyrkofond*

Kalken

Kollekthåv

Maria i barnsäng

E. Jan Hartmann – Årets Svensk-Amerikan 2007

De båda svenska Distriktslogerna av Vasa Orden av Amerika har utsett E. Jan Hartmann, Naples, Florida, till Årets Svensk-Amerikan 2007, den 48:e i ordningen.

E. Jan Hartmann är född i Stockholm 1929 och tillhör första generationens utvandrare i modern tid, som gjort en enastående karriär i USA.

E. Jan Hartmann kom första gången till USA 1951, som utbytesstudent. Efter juridikstudier i Sverige återvände E. Jan Hartmann till USA för studier vid universiteten i Indiana och Michigan. 1958 avlade han magisterexamen i *Business Administration*.

Under de kommande decennierna gjorde E. Jan Hartmann karriär inom affärsvärlden och blev 1970 Chairman, President och Chief Executive Officer vid Ziebart International Corporation. Han lämnade chefskapet 1994 efter att ha varit med om en utveckling från 150 försäljningsställen i USA till över 500 i 40 länder på 5 kontinenter.

E. Jan Hartmann blev amerikansk medborgare 1960. Han har alltid varit stolt över sin svenska bakgrund. Hans arbete för att vidmakthålla och utveckla goda svensk-amerikanska relationer och bevara svenskt kulturarv i USA är avsevärt. E. Jan Hartmann har varit Ordförande i Detroit Swedish Council, svensk honorärkonsul i staten Michigan 1984–

1997, Ordförande i Swedish Council of America 2001–2003. Swedish Council är paraplyorganisation för 300 svenska organisationer med syfte att främja och bevara svenskt kulturarv i USA.

1978 fick E. Jan Hartmann mottaga Nordstjärneorden av kung Carl XVI Gustaf.

E. Jan Hartmann och hans fru Patricia har tre barn och sex barnbarn. Utmärkelsen Årets Svenskamerikan 2007 kommer att tilldelas E. Jan Hartmann i Karlstad i början av augusti.

Årets Svenskamerikan kommer att resa till Sverige med vår sponsor SAS Scandinavian AB Sverige för att närvara vid de svenskamerikanska firandena i samband med utmärkelsen.

Vasa Orden av Amerika har sedan 1960 utnämnt en Årets Svensk-Amerikan för att hedra våra emigranter för deras insatser i Amerika. Årets Svensk-Amerikan har antingen varit engagerad i svenskamerikanska kulturutbyten eller gjort en enastående karriär i det amerikanska samhället. Bland tidigare mottagare av denna hederstitel märks nobelpristagaren i kemi 1951, Dr Glenn T. Seaborg, astronauten Edwin Aldrin, skådespelerskan Signe Hasso, ordföranden i USA:s högsta domstol William H. Rehnquist, Marilyn Carlson Nelson, VD för Carlson Companies Inc. och nu senast Agneta Nilsson, grundare av organisationen SWEA.

Mer information om Årets Svensk-Amerikan kan fås av ordföranden i kommittén för Årets Svensk-Amerikan, Gunnar Gustafsson, tel 0303-54113 eller Catherine Bringselius Nilsson, tel 0470-28588.

VASA ORDEN AV AMERIKA
En svensk-amerikansk vänskaps- och kulturorganisation
DISTRIKTSLOGEN
NORRA SVERIGE NR 19
DISTRIKTSLOGEN
SÖDRA SVERIGE NR 20
Kommittén för Årets Svensk-Amerikan 2007

Feministen August Strindberg

I mina bokhyllor står ungefär två-och-en-halv hyllmeter Strindberg – alla texterna i form av röda utgåvan, biografierna av Ollén, Lamm, Lagercrantz, Myrdal, skrynkliga häftade exemplar köpta på ett eller annat loppis.

Jag har läst dem.

Kort sagt: jag hör till dem som anser August Strindberg vara inkommensurabel i den svenska litteraturens historia. Och jag trodde det mesta var sagt om honom, språkligt och tematiskt och biografiskt och dramahistoriskt och om hans måleri och kemi-experiment och språktypologiska studier och fotografering och den gröna säckens efterlämnade papper genomgångna, nationalutgåvan under arbete.

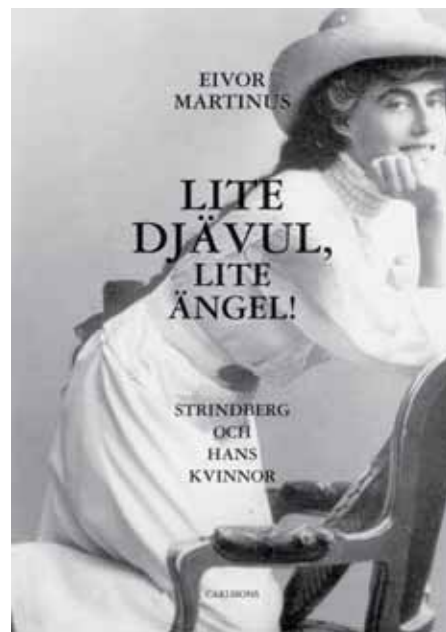
Fel.

Det har fattats en text – en författarskapsbiografi om Strindberg och hans hustrur.

Den finns nu – Eivor Martinus har skrivit den, först på engelska, hennes ar-

betsspråk sedan länge, sedan själv översatt den till svenska. Den engelska titeln: Strindberg and Love (2001) blir inte bra inte i översatt form – här heter den "Lite djävul, lite ängel – Strindberg och hans kvinnor". (Carlssons förlag)

Den ger grundstötten till allt tjafs om Strindberg som kvinnohatare, han var snarare feminist. De kvinnor han älskade, gifte sig med eller ville gifta sig med – Siri von Essen, Frieda Uhl, Harriet Bosse och Fanny Falkner – var alla starka och självständiga, de var yrkeskvinnor i en tid när detta verkligen inte var vanligt och inte många karriärmöjligheter stod till buds. Han samarbetade med dem i teater och dramaturgi, han skrev texter för dem och med dem, han arbetade för deras yrkesroller – åtminstone när det var praktiskt möjligt för barn och resande. Men ofta är deras liv inte olik andra småbarnföräldrars livspussel. Att han även delade sin generations fördomar och tidstypiska tankemönster är inte så

konstigt – tidsandans missförstånd är det svårt att frigöra sig från, då som nu.

Eivor Martinus tecknar grundliga detaljrika tidsbilder från Stockholm och skärgården och Europaresorna med Siri och barnen – som han ofta hade hand om själv medan Siri spelade teater – hon beskriver Berlin – och Österrikeåren med det lilla barnet Kerstin, hans ömhet och omsorg om den lilla minsta under de sena stockholmsåren, Anne-Marie. Han är ibland väldigt nära rollen av en velourpappa.

Det ger en särskild aspekt på hans författarskap att Eivor Martinus kopplar äktenskapen med verken – från Mäster

Olof via historiedramer och Giftasnovellerna, Tjänstekvinnans son, de franska verken, Hemsöborna, Fadren, Fröken Julie under äktenskapet med Siri, Inferno, Legender, Till Damaskus under året 1893–97 i det korta äktenskapet med Frieda, och de tunga verken Påsk, Dödsdansen, Ett drömspel, Götiska rummen, Svarta fanor, Brända tomten, En blå bok, Spöksonaten under åren med Harriet Bosse, som för övrigt spelade hans verk i nästan fyra decennier; från 1898 till 1936.

Att författaren till denna bok är min klasskamrat från gymnasiet ger mig en

speciell glädje över att skriva om den. Eivor Martinus lever och arbetar i London sedan lika många decennier som Harriet Bosse spelade Strindbergs verk, hon skriver och översätter, introducerar svensk kultur, undervisar och är verksam inom teatern i samarbete med sin make, regissören Derek Martinus. Hennes arbete utgör en stark och viktig förbindelse-länk mellan engelska och svenska litterära texter.

*Ulla Berglinde
ulla.berglinde@ped.gu.se*

Sex år i Japan men fortfarande svensk

Det händer ibland att man träffar folk som tror sig förstå Japan. Jag har aldrig på allvar räknat mig till den skaran. 2001 ersatte jag Sverige med en förort till Yokohama. Sedan dess har jag försökt skrapa hål på den japanska kokongen. Inför min stundande återflytt summerar jag resultatet: Om Japan begriper jag fortfarande lika lite. Däremot har jag hittat många nycklar till min egen folksjäl.

Av David Hultén, frilansjournalist och språklärare, (Yokohama 2001-2007)

På fredagskvällarna brukade jag träffa en av mina svenska elever mitt i Tokyo. Alfons från Södertälje hade smak. Han hade inte lämnat Sverige utan ett Stiga bordshockeyspel i bagaget. Med puckar och passningar lyfte vi från marken i vår svenska såpbubbla. Inte ens jordbävningar och tyfoner kunde störa oss.

Omkring oss i de japanska kontorsfönstren brann lamporna sent inpå midnatt. Vilka arbetsuppgifter krävde ett sådant tygellöst behov av omänsklig övertid? Hade de inte familjer och vänner som väntade på dem hemma? Alfons och jag var besökare från en fjärran galax. Vi var svenskar som långsamt började fatta vad svenskhetens grundbult är för något.

Innan jag kom till Japan hade jag sällan reflekterat över begreppet livskvalitet. Idag återvänder jag till Sverige med följande existentiella frågeställningar:

Vilka möjligheter ges medborgarna att förverkliga sina drömmar i det samhälle som de lever?

Hur breda är deras tidsramar för familjärt umgänge och mänsklig kontakt vid sidan av arbete och karriär?

Ur dessa perspektiv har jag i Japan träffat fler tragiska livsöden än i Sverige. Jag har stött på fler dysfunktionella familjer. Jag har stiftat bekantskap med

fler olyckliga vuxna utan livserfarenhet. Jag har mött fler människor som kännetecknats av ensamhet och social klumpighet. Min personliga åsikt är att vi i Sverige både har en varmare människosyn och en humanare plattform för relationer.

2005 visades Killinggängets ”Fyra nyanser av brunt” (med japansk textning) på Svenska Ambassaden i Tokyo. Japaner och svenskar fyllde bänkraderna. Filmen talar till publiken i implicita budskap. Ett av dessa pekar på vår oförmåga att visa kärlek. Ett annat visar hur svårt vi har att umgås med varandra på ett okomplicerat sätt. Efteråt frågade jag mig om japanerna i salongen tagit till sig substansen. Jag upplevde att filmen även styrde rakt mot den japanska kulturens allvarligaste skavanker.

Det vore vansinne att påstå att vår svenska folksjäl är fullkomlig och fri från brister. Sex år i Japan har däremot hjälpt mig identifiera en uppenbar svensk överlägsenhet. Vi besitter en kro-

nisk intention att alltid försöka belysa problem. Vi diskuterar. Vi kritiserar. Det tillhör svenskheten att rätta till defekter genom att rikta en strålkastare på dem. På detta är ”Fyra nyanser av brunt” ett förträffligt exempel. Med svenska influenser kan den japanska livsstilen uppmontras till att granska sig själv i sömnarna. Japanernas arbetskultur är beundransvärt energisk och serviceinriktad. Samtidigt skördar den sina sociala offer i likgiltig tystnad. Vid sidan av industriell och teknologisk perfektionism skriar samhället efter en gnutta emotionell intelligens.

Jag är förmodligen bara ytterligare en utlänning som missuppfattat en av världens mest komplexa och introverta kulturer. Samtidigt har jag aldrig känt mig ovälkommen eller utsatt. Genom mina svenska filter noterade jag det som bara en svensk kan notera. Med detta lyfter jag på hatten. Jag tackar för en oersättlig tid av erfarenheter och självinsikt. Sayonara!

Ett sista besök i templet.

Skandinaviska skolan i Maputo

Moçambique är ett fantastiskt land att bo och arbeta i. Visst är fattigdomen ständigt närvarande och påtaglig även i miljonstaden Maputos centrala delar, men människornas vänlighet och förmåga att sprida glädje och skratt är på något märkligt sätt invävd i den urkramade fattigdomen och i ärren efter ett krig som sedan länge är slut. Ett krig som har sina erfarenhetsberättare stående vid de flesta av stadens trafikljus. Tysta berättare som aldrig behöver mer än en sko. De hoppas att några förbipasserande varje dag för-

Maputo erbjuder många spännande lärmiljöer. Här får ett par elever uppdrag utanför frukt- och grönsaksmarknaden Janet.

står att när flera hundra tusen med två ben är arbetslösa så är de själv ändå alltid sist i kön till jobb. Stadens alla gator är kantade med träd som vid blomning är översållade med röda, gula, blå eller vita blommor. Skolan ligger som en liten oas i centrala Maputo. En stad som överraskar med sitt kulturutbud, sina fantastiska restauranger och annat vi inte väntar oss så långt från vårt centrum av världen. Den som suttit på en restaurang utmed Indiska oceanen, ätit en portion grillade räkor och avslutat med en Pastel de Nata och en kopp galão har nog svårt att tänka sig något godare.

Varför i all sin dag finns det en Skandinavisk skola i denna stad, dessutom i ett av världens fattigaste länder? Svaret kan enklast ges med, ... Just därför! De skandinaviska länderna tillhörde de få västländer som inte övergav Moçambique under dess dramatiska och sönderslitande väg efter befrielsen från Portugal. Bland alla dessa skandinaver som sedan 70-talet varit med om att bistå landet med att bygga upp, reparera, administrera, utbilda och mycket annat så har det naturligtvis alltid funnits barn i olika åldrar, ibland så många som 80. Barn som varit i behov av trygghet, omsorg och kvalificerad utbildning. SIDA startade och var till en början huvudman för skolan. Skolan som följer svensk läroplan och kursplan sorterar fortfarande formellt under den svenska ambassaden, men sedan ett par år har skolan medvetet arbetat med att utveckla en, inte bara till namnet utan i vardagen väl fungerande

skandinavisk skolmiljö. (Mer om detta går att läsa på skolans hemsida www.skandskol.com)

Varför välja en Skandinavisk skola när det finns bra engelskspråkiga skolor över hela världen? Troligtvis är det en frågeställning som många brottats med inför arbete utomlands. Att Sverige, Norge och Finland slutit avtal på nationell nivå för att stötta varandras skolor där de finns i världen beror naturligtvis på insikten av att det kan vara avgörande för barnens trygghet och utbildningskvalitet. Vi har en tradition i Sverige att peka på försämringar och söka misslyckanden som i det allmänna medvetandet skapat en orättvis bild av svensk skola i internationell jämförelse. Sverige ligger enligt senast publicerade PISA rapporten ”signifikant över” OECD-medelvärdet i alla de mätta områdena, läsförståelse, problemlösning, matematik och naturvetenskap. Vi har en pedagogisk tradition, en kunskapssyn och en syn på barns utveckling och lärande som vi borde vara månare om att sprida i världen. En ”exportvara” jag tror vi försummar. De nordiska länderna har i dessa avseende likartade traditioner och grund. Skolan har en hög lärartäthet och när en tjänst utannonseras är kön av sökande alltid lång. Jag brukar lite skämtsamt påminna mina lärare om att de är utvalda som Skandinavien bäst pedagoger med lust att arbeta i Afrika.

Uppdraget genomförs.

Med stöd av argument från elever som gått på skolan genom åren och deras föräldrar vet vi också att just den Skandinaviska förankringen är betydelsefull oavsett om man går på skolan ett år och där efter återvänder till hemlandet eller om man går hela grundskoletiden här. För alla barn som gått en termin på skolan är norska, svenska och danska självklara språk som inte skapar något problem i kommunikationen med vare sig kamrater eller vuxna. Som arbetspråk i skolarbetet uppmuntras däremot alla barn att använda sitt modersmål. Förutom engelska och språkval liksom i alla svenska skolor, läser våra elever portugisiska upp till år 5, därefter är det ett frivilligt val.

Den som gått ett år eller mer på Skan-

dinaviska skolan har sannolikt fått med sig en livslång präglning till Afrika, en utomordentlig bas för fortsatt skolgång varsomhelst i världen och en förankring i Sverige, Norge eller Danmark med allt vad det innebär av traditioner, grundvärderingar och trygghet.

Elever studerar havsdjur under vårens lägerskola på den marinbiologiska stationen på ön Inhaca.

Hur ser elevernas vardag ut?

En skola med ständig sommar och ett påtagligt avspänt och vänligt umgänge mellan både stora och små, ger förutsättningar till en kreativ och positiv lärmiljö. Barn från förskola till gymnasieålder finns på samma skolområde, känner varandra och möts dessutom naturligt i delar av skolarbetet. De flesta eleverna är på skolan mellan 8.00 och 17.00. Förskolebarnen slutar tidigare på eftermiddagen medan de äldre ofta har någon fritidsaktivitet som skolan organiserar. Måndag och onsdagskvällar är det fritidsgård eller filmkväll med aktuell eller skandinavisk film. Lunchen som lagas på skolan serveras varje dag utomhus vid poolen och barnen har tillgång till färsk frukt på både för- och eftermiddag. Skolans pool används flitigt på både raster och idrottslektioner. Ett elevaktivt undersökande arbetssätt, ofta utifrån ett gemensamt tema, kännetecknar det pedagogiska arbetet. Därför är också skolbiblioteket högprioriterat. Internet är ett självklart läromedel och hjälpmedel hos oss som i alla skolor, men för våra elever är det dessutom kanske den viktigaste kanalen för kontakt med jämnåriga i hemlandet. En höjdpunkt varje termin är en veckas lägerskola vid Indiska Oceanen eller på ön Inhacas biologistation. Vår käre bekant Linné var naturligtvis närvarande vid årets spännande utforskning av både växter på land och korallfiskar.

För våra elever är helgerna med föräldrar ofta en hisnande skola också det. Samtalen vid måndagens lunch handlar inte sällan om möten med lejon och elefanter eller snorkling med gigantiska valhajar på armlängds avstånd.

Välkommen att besöka oss IRL eller på vår hemsida.

Jan-Anders Andersson
rektor

Med Billströmska i Bolivia

På somrarna tar Billströmska folkhögskolan emot studerande från många olika länder som vill lära sig svenska och få inblick i svenskt samhälle och kultur. På en av våra vinterkurser gör vi det omvända: Det handlar om en ettårig kurs som heter De ungas rätt, där man studerar barns och ungdomars situation i Sverige och i världen och utgångspunkten är FN:s barnkonvention. I kursen ingår sex veckors fältstudier i Latinamerika och efter att ha rest till Nicaragua i ganska många år planerar vi att nästa år ta med halva gruppen till Bolivia. Målet med vistelsen där är dels att lära känna landet i allmänhet och dels att praktisera på olika projekt som arbetar med att stödja och hjälpa barn och ungdomar, för att på så sätt få inblick i de ungas levnadsvillkor. I mars i år besökte jag Bolivia under två veckor för att rekognosera inför nästa års resa och söka upp intressanta praktikplatser för våra deltagare.

Fyra "cholitas" på Plaza Murillo i La Paz.

Varför Bolivia?

För ett och ett halvt år sedan fick Bolivia för första gången en president av indianiskt ursprung. Han heter Evo Morales och är aymaraindian och för de ca 75 % av Bolivias befolkning som tillhör olika ursprungsfolk är det mycket betydelsefullt. Den stora gruppen indianbefolkning som länge har levt i fattigdom har stora förhoppningar om att få bättre tillgång till utbildning, sjukvård, humana arbetsförhållanden och överhuvudtaget få det som krävs för att kunna ta aktiv del i samhällsutvecklingen. Som det är nu så är klyftorna enorma mellan den vita medelklassen och den stora gruppen indianer. Det som är spännande att ta del av är alla de insatser som görs för att överbygga klyftorna och ge indianbefolkningen det som behövs för att man ska kunna använda sina rättigheter.

Snabba förändringar

Man märker tydligt när man kommer till Bolivia att det sjuder av aktivitet på alla

plan; alfabetiseringskampanjen är i full gång, det hålls kurser kring demokrati-frågor, man startar kooperativ för att ta tillvara indianskt hantverk, människor organiserar sig i sina stadsdelar för att hjälpa arbetande barn och ungdomar att klara av skolan... Listan kan göras lång och situationen liknar den i Sverige i början av 1900-talet då folkrörelserna var som mest aktiva. Skillnaden är väl att allt måste gå mycket fortare i Bolivia och att krockarna mellan gammalt och nytt blir så mycket häftigare. Det finns en fantastisk rikedom i att det traditionella och uråldriga kan finnas och leva sida vid sida med det allra modernaste. I det "nya Bolivia" kan man hitta många fina exempel på det.

Stoltheten över det egna språket och den egna kulturen viktigast av allt

Både nationalisering av landets tillgångar och en genomgripande jordreform har stått högt upp på den nya regeringens åtgärdsprogram och där har man redan kommit långt. Men det finns ett annat beslut som kanske är väl så viktigt: Alla i statlig tjänst är skyldiga att lära sig ett av de stora indianspråken. Man behöver inte tänka efter länge förrän man inser hur mycket det betyder för alla de som har quechua eller aymara som modersmål. Plötsligt har hembiträdet i den spansktalade familjen något att lära dem hon arbetar hos! Och överallt annonseras det om kurser som erbjuder undervisning i dessa språk. Fortfarande saknas det lärare som kan undervisa i skolan och på universitetet på ursprungsspråken, men målet är att alla ska kunna studera på sitt eget modersmål i framtiden. Att så här tydligt höja deras status är en mycket viktig början, förstås.

Topooco startar bibliotek i Anderna

En av de personer som jag tog kontakt med i Bolivia var Eusebio Topooco. Han är författare och konstnär och kommer ursprungligen från en by på den andinska högplatån. Han har bott i Skåne i 30 år, men just nu är han upptagen med ett stort projekt i Bolivia: att starta bibliotek i byarna i Anderna. För detta ändamål startade han i Sverige organisationen Inti Wawa, som samlar in pengar till böckerna. Jag träffade honom och Ingrid Hjärne i deras lägenhet i El Alto, där de bor i år för att organisera arbetet med de nystartade biblioteken. De berättade att de nu startat 15 bibliotek och att deras bidrag i första hand är ett startpaket med böcker och en studiedag där man berättar om hur man kan använda böckerna. Att man t ex kan samlas och läsa högt ur en bok!

Ingrid Hjärne och Eusebio Topooco i El Alto.

Astrid Lindgrenböcker på spanska

Innehållet i bokpaketet är mycket omsorgsfullt utvalt. Där finns framför allt böcker som har anknytning till aymaraindianernas historia och kultur och i möjligaste mån försöker man hitta böcker skrivna på aymara. Barnböcker är också viktiga och en uppsättning av Astrid Lindgrenböcker på spanska finns alltså med. Och Topoocos egen bilderbok för barn, Wairas första resa, som precis har översatts till aymara, kommer också att ingå. Det är den första barnboken någonsin som ges ut på det språket!

Det var fantastiskt intressant att få ta del av Topoocos och Ingrids erfarenheter när det gäller att försöka stärka indianernas kulturella identitet och känsla för det egna språket. En av reglerna på de nya biblioteken är att man måste tala aymara där. När jag frågade om de trodde att något av biblioteken kan ta emot två praktikanter från Billströmska nästa år blev de väldigt entusiastiska och menade att det är viktigt med den sortens kontakt även för barn och ungdomar ute i byarna och att båda parter säkert kan få ut mycket av några veckor tillsammans.

Isla del Sol i Titicacasjön

Ett av målen på min resa var Isla del Sol i Titicacasjön. Jag hade kontakt med en ungdoms-organisation i La Paz som hade haft volontärer i en by på ön; och en av ungdomarna, Maria, följde med mig en lördag-söndag dit ut för att se om det fanns en möjlighet för Billströmska att få ha två praktikanter där nästa år. Vägen till Titicacasjön från La Paz är ganska lång och mycket tidskrävande, särskilt om man hamnar i miljonförstaden El Alto ständiga trafikstockningar p.g.a. protestblockader. Men det vackra landskapet kompenserar allt. Och redan i överfarten till den första ön börjar äventyret. Där ligger små knarrande träfärjor med enbart utombordsmotor redo att skeppa över såväl vår bil som stora turistbussar tvärs över sundet i det tämligen strida vattnet.

Sen var det hisnande serpentinvägar till den vackra pilgrimsstaden Copacaba-

Artikelförfattaren i Copacabana vid Titicacasjön.

na. Det mest iögonenfallande där var de överdådigt blomsterprydda bilarna framför den stora basilikan. Meningen var att bilarna skulle delta i en högtidlig ceremoni där en präst skulle välsigna dem. Nere i hamnen hittade vi så småningom den båt som skulle ta oss till den nordligaste byn på Isla del Sol, där vi hade stämt möte med byrådet. Det kändes nästan ofattbart att där i båten plötsligt hamna i en så totalt annorlunda värld. Inte ett blekansikte så långt ögat nådde, bara dessa indiankvinnor och män med alla sina typiska kläder, bylten, packningar, talande aymara, som man inte förstod ett ord av.

Mötet med byrådet

Färden över världens högsta seglingsbara sjö tog två timmar. Molnen i kanterna gjorde så att man inte såg de snöklädda topparna som finns runt om, men solen sken och sjön lyste så där vackert blå som på alla bilder. Byn vi kom till såg

relativt välmående ut och invånarna var alla medlemmar i ett bykooperativ där man arbetade tillsammans framför allt med jordbruk.

De viktigaste grödorna var olika sorter potatis, bönor och grönsaker av olika slag. I en sluttning en bit ovanför låg en fin skola med plats för byns mer än hundra barn. Ca 45 minuters väg längre in på ön låg den berömda ruinen där guden Viracocha sägs ha blåst liv i de första inkamänniskorna.

Klockan 8 på kvällen knackade det på dörren till vårt hostel och in kom hela styrelsen för byrådet med ordföranden, señor Mendoza, i spetsen. Nu var det dags för vårt möte och señor Mendoza inledde lågmält och högtidligt med att berätta om Isla del Sols historia från tiden långt före inka fram till nu... Så småningom närmade han sig ämnet för mötet – de två praktikanterna från Sverige. Jag var alldeles tagen av stundens allvar och försökte berätta, lika lågmält, om vår skola, intresset för Bolivia, våra engagerade elever osv. Efter en del respektfulla turer med långa pauser visade det sig att señor Mendoza visst kunde tänka sig att byn kunde ta emot våra svenska ungdomar och låta dem ta del i bygemenskapen och gärna hjälpa till i skolan! Särskilt engelska var viktigt. Jag har svårt att tänka mig en intressantare praktikplats.

Sedan tog Maria vid och berättade att hennes organisation var villig att stödja byns skola på något sätt och hon frågade männen i byrådet vad man ville ha hjälp med. Då visade det sig att det som var allra mest angeläget för señor Mendoza

att genomföra under sin mandatperiod var anslutning till Internet! Han var djupt bekymrad över det faktum att öns barn och ungdomar hamnade så långt efter i utvecklingen när det gällde just IT-kunskap och data. Det var intressant att tala med dessa män och höra hur delaktiga de ändå var i det moderna samhället och hur medvetna de var om vad som krävs för att utveckla byn och förbättra levnadsvillkoren för byborna.

Lyckad rekognoseringsresa

Även på övriga ställen som jag besökte fick jag positivt gensvar och jag kunde resa hem med vetskapen att det finns tillräckligt med praktikplatser inför nästa års kurs. Det känns spännande att kunna erbjuda våra deltagare på Billströmska att resa till Bolivia och ta del av den intressanta och omvälvande tid som landet just nu befinner sig i. Om vi dessutom kan hjälpa till att genom erfarenhetsutbyte och engagemang stödja en positiv utvecklingen där, så känns det som en fantastisk sak för oss att få sprida folkbildningen ända upp i Anderna!

Faktaruta
För ytterligare information om
Inti Wawa
eller Billströmska folkhögskolan:
www.intiwawa.se
www.billstromska.fhsk.se

Gunilla Forsman

Svenska skolan i Milton Keynes blickar tillbaka på sitt första år

Eller hur svenska skolan blev inbjuden att fira Lucia med Ikea i England

I januari 2006 slog svenska skolan i Milton Keynes upp sina portar och välkomnade två-språkiga barn i centrala England för 2 timmars svenskundervisning om söndagarna. Ett år senare har vi i styrelsen blivit både lite klokare och lite mer luttrade hur man bedriver en skola som ska attrahera många sorters människor med olika smaker och bakgrunder. ”I början var vi jättegädda över allt det nya och det var ju så spännande, så vi brydde oss inte om alla timmar som man la ner på planerandet av lektioner och aktiviteter, vilket var ganska många”, säger Bitte Revell, ordförande och grundare av svenska skolan, bördig från Kumla. ”Men sen kom man till en gräns när det åt upp hela ens fritid – och vi jobbar ju alla helt gratis, så vi fick börja dela upp lektioner och aktiviteter mellan oss i sty-

Lärarna Linda, Malin, Susann, Bitte, Lotte och Marie, midsommar 2006.

relsen, så att man bara behövde planera och dra igång en lektion av 5 i stället för varje gång. Det blev en stor skillnad”, fortsätter hon.

”De flesta medlemmar i skolan är nog helt överens om att man snarare kommer till skolan för socialt umgänge bland *vänner* än att man måste upp och iväg igen till skolan en söndagsmorgon”, inflikar Lotte Hellgren-Derry, kassör och grundare av skolan, bördig från Umeå. ”Ibland har vi så högt kackel bland föräldrarna att de stör vissa aktiviteter och vi får be dem vara lite tysta, även om det känns hemskt att göra det så känns det ju samtidigt bra att våra medlemmar *trivs!*,” fortsätter hon skrattande.

Erfarenheter som vi i svenska skolan har samlat på oss under det gångna året har varit både goda och mindre goda. Lustigt nog har en bi-effekt av skolans existens varit bland det mest positiva, och det var inte något som någon hade tänkt på i förväg – nämligen hur allas hemlängtan, som kommer periodvis, har minskat dramatiskt eftersom man numera regelbundet träffar andra svenskar som har blivit riktiga vänner och som man trivs ihop med. Här förenas verkligen nyttan med nöjet och var gränsen går är inte lätt att säga!

Bland alla elever framstår snart 4-åriga Maya som en solskenshistoria och fjäder i hatten för skolan. Maya och hennes svenske pappa Per blev medlemmar förra juni, genom att de fick höra talas om att skolan skulle ordna midsommarfirande med sill, jordgubbar och majstång i en park i centrala Milton Keynes, norr om London, där skolan håller till. Maya var mycket blyg och talade inte ett ord svenska, inte ens med sin pappa. Efter ett halvår i skolan pratar hon nu svenska med både barn och vuxna och tar aktivt del i alla aktiviteter.

”Det knepigaste med skolverksamheten är att alla våra barn har så olika behov och bakgrundskunskaper”, säger skolans lärarinna Linda Bengtsson från Landskrona i Skåne, ”det svåraste är nog att tillfredsställa alla föräldrarna och olika inställningar vad vi ska göra för deras barn. De flesta tycker det är viktigast att prata och förstå medan andra vill att vi ska skriva mer, så det blir en balansgång för att göra alla glada. Det tråkigaste vi har varit med om var en medlemsfamilj som faktiskt slutade för att de tyckte att skånska inte var riktig svenska”, säger Linda och skakar på huvudet. ”Det fick vi veta först i efterhand genom en annan familj. Dialekter ska man vara stolt över, bara inom styrelsen representerar vi 5 olika dialekter och alla barn förstår vad alla vuxna säger, så visst pratar vi alla ’riktig’ svenska!”, slår Linda fast.

Många av dagens medlemmar har bott

många år i Storbritannien och kommer troligen inte att flytta till Sverige eftersom de har engelsk partner, jobb, skola och hela sitt liv här. För dem är det viktigast att barnen får prata och träna sin svenska och skrivandet är inte lika viktigt. Andra medlemmar har flyttat ut på kontrakt under ett par år och har barn som redan har gått i svensk skola ett par år, och att hålla dem nöjda kunde varit svårt om det inte hade varit så att de uppskattar den sociala kontakten mer, så hittills har det inte varit något stort problem.

Våffelkalas i sikte.

Skolans lektionsteman under 2006 var bland annat svenska sånger, län, grammatik, traditioner såsom påsk och midsommar, transportmedel, svensk mat och barnen satte ihop sin egen tidning med alster de gjort själva på svenska. ”Som matglad skåning försöker jag knyta dagens tema till fikar eller om det är en speciell dag”, säger Susann Revin, sekreterare och bördig från Höganäs. ”Jag har verkligen njutit av att baka våfflor, mjuka pepparkakor och semlor till svenska skolan och se hur alla fat länsats inom loppet av ett par minuter – om vi kan få draghjälpen av ryktet att vi har schysst fika, så okej!”, fortsätter hon. ”Vår matkultur är lika viktig för vår svenska identitet som språket och tillsammans ger vi barnen en rikare bild av vad det innebär att vara svensk, även om man befinner sig utomlands. Därför bakade barnen sina egna pepparkakshjärtan till jul som de sedan dekorerade själva, det var kladdigt och kul och vi fick många glada minner!”

Förutom påskfirande, midsommarfest, Alla Helgonfest och julfest i skolans regi

har vi även introducerat luciatåg för första gången bland många av barnen. ”Vi fick ett email från maknadschefen på nystartade Ikea i Milton Keynes, som hade hört talas om vår verksamhet. Eftersom butikschefen är svensk ville han bjuda anställda och kunder på ett riktigt luciatåg”, berättar Malin Carden-Lovell, bördig från Orust, och styrelseledamot i svenska skolan. Alla som kunde och ville vara med i taget den 13/12 var välkomna och det tränades luciasånger flitigt både i skolan och hemma. Ikea bjöd förutom svensk luciatradition på glögg och pepparkakor bland publiken och responsen var god. ”Man kände sig lite dum när man kom där först i taget och alla stirrade och fnissade åt oss, men sen verkade de flesta fatta att det var en utländsk grej på gång och ingen dum poj, och vi fick höra att det var många som kommit tillbaka och sett oss flera gånger”, säger svenska skolans egen lucia, Marie Santerre, från Malmö-trakten.

”Det var kul att det inte var den svenske butikschefen som höll i ordnandet av luciatåget utan en engelsman, och han visste inte alls vad som skulle hända, så han vågade inte göra mycket förhandsreklam för oss,” fnissar Marie. ”Men efteråt sa han till mig att inte boka med någon annan för 2007”, fortsätter Marie, ”de var jättenöjda med vår insats.” Svenska skolan gick 4 tåg mellan kl.8 och 18, varav taget kl. 8 var bara för de anställda. En lokal internet-tvkanal filmade evenemanget och la ut det på Internet. Sammanfattningsvis har svenska skolans första år gått bra – från julfest och midsommarfest till tv-debut med mycket skoj däremellan!

På programmet för 2007 finns att fira valborg med korvgrillning och bytesmarknad, det ska stiftas närmare bekantskap med svenska barnböcker och barnboksförfattare och då blir det naturligtvis mycket om Astrid Lindgren, det blir utflykt till Northamptonshires prisutmärkta Tree Top Walk under våren och naturligtvis kommer det att firas påsk, ätas både våfflor, semlor och dansas runt majstången. ”Ikea har sagt att de vill ha närmare samarbete med oss för svenska traditioner och fira både lucia och midsommar med oss, vi funderar som bäst på hur årets upplägg ska se ut”, avslutar Bitte Revell och tindrar med ögonen. Inte illa alls av två killars mammor som ville låta sina söner leka för 1,5 år sedan och kom på idén att starta upp en svensk skola för barn i trakten. Bra jobbat, tjejer!

Susann Revin

Bo bra i utlandet, låna bäst i Sverige.

SEB har lång erfarenhet av att hjälpa utlandssvenskar. Nu har vi nya och förmånliga finansieringserbudanden för dig. Våra specialister hjälper dig att finna den bästa lösningen – snabbt och enkelt.

Vill du veta mer?

Välkommen att ringa **+46 8 763 64 67**
eller mejla **nonresidentprivates@seb.se**
Besök oss gärna på **www.sebgroup.com**

SEB

Läslust?

Som medlem i
Riksföreningen Sverige-
kontakt beställer
du bekvämt dina böcker
via e-postadressen

sverigekontakt@wettergrens.se

WETTERGRENS

SVERIGES LEDANDE INTERNATSKOLA

Gymnasie- och grundskoleutbildning åk 7-9. Undervisning på svenska och engelska.
IB-program sedan 25 år med mycket goda resultat.

SIGTUNASKOLAN HUMANISTISKA LÄROVERKET

Telefon: +46-8-592 571 00

www.sshl.se

